

รัตนะจากชาตก

พระโสภณคณาภรณ์

วัดบวรนิเวศวิหาร

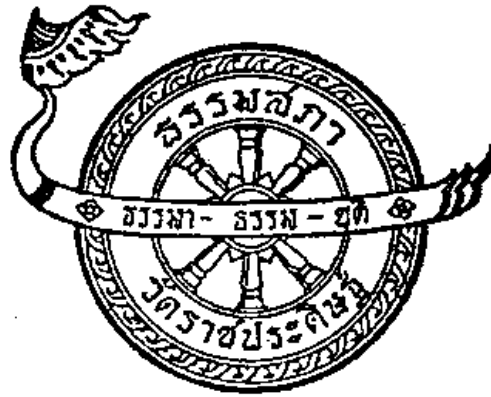

ธรรมสภาวัดราชประดิษฐ์ฯ

จัดพิมพ์เผยแพร่

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๓

อันดับที่ ๗๖

รัตนะจากชาติก

พระโสภณคณาภรณ์

วัดบวรนิเวศวิหาร

ธรรมสภาวัดราชประดิษฐ์ฯ

จัดพิมพ์เผยแพร่

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๓

อันดับที่ ๗๖

อุตสาหกรรม - กับการลงทุน

ลงทุนสร้างบารมีธรรม

สร้างอินทรีย์ธรรมให้เต็มบริบูรณ์

ทุกวันโกนลงทุนฟังปาฐกถาธรรมเดือนละ ๔ - ๕ ครั้ง

เวลา ๑๔.๐๐ น.

ทุกวันพระลงทุนฟังธรรม - อบรมวิปัสสนาธุระ

เวลา ๙.๐๐ น. - ๑๔.๐๐ น.

ลงทุนอบรมวิปัสสนาธุระทุกวัน

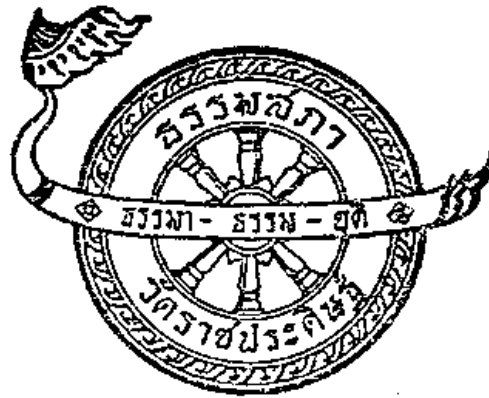
เวลา ๑๗.๐๐ น. - ๑๙.๐๐ น.

ทุกวันเสาร์ของเดือนเจริญวิปัสสนาธุระตลอดรุ่ง

เวลา ๑๗.๐๐ น. - ๖.๐๐ น. เข้าวันอาทิตย์

เชิญท่านมาลงทุนได้ตามวันเวลานี้

เป็นไทยต้องสู้ - เราอดไม่ได้แล้ว

รัตนะจากชาติก

พระโสภณคณาภรณ์

วัดบวรนิเวศวิหาร

ธรรมสภาวัดราชประดิษฐ์ฯ

จัดพิมพ์เผยแพร่

๒๑ กรกฎาคม ๒๕๒๓

อันดับที่ ๗๖

บอกกล่าว-เล่าแจ้ง

โอ! มาอีกแล้ว! บังมาอีกแล้ว! มาพบกันอีกแล้ว
วันนี้บังนำเรื่องอะไรมาแสดง นำเรื่อง “รัตนะจากชาดก”
ของพระโสภณคณาภรณ์ วัดบวรนิเวศวิหาร มาแสดง
ตั้งแต่ครั้งยังเป็นพระมหาระเบบ ฐิตญาโณ แสดงเมื่อ
๔-๕ ปีมาแล้ว นี่เป็นเรื่องหนึ่งในร้อยของท่าน เพราะ
ท่านได้มาให้อุปการะ ให้แสงสว่างแก่ธรรมสภาวัตรราช-
ประดิษฐ์ ๆ ตลอดมาสิบกว่าปีแล้ว เดือนละครึ่งบ้าง
สองครั้งบ้าง การแสดงทุกครั้งเราบันทึกไว้ด้วยเทป
จึงเป็นอุตสาหกรรม ผลิตผล ผลิตภัณฑ์ของท่าน จึงมี
มากพอสมควรร้อยกว่าเรื่องขึ้นไป ปัจจุบันท่านก็มาให้
แสงสว่างแก่ธรรมสภาฯ อยู่เสมอ เว้นแต่ไปตรงกับการ
สอนและไปแสดงปาฐกถาอบรมที่อื่นก็มีวันบ้าง ในระยะ
หลัง ๆ หนึ่งงานของการเผยแผ่มากขึ้นเกือบจะไม่เป็นตัว
ของตัวเองก็ห่างไปบ้างเป็นธรรมดา มติของท่านหนึ่งงาน
เป็นงาน งานเพื่อนงาน งานใดเป็นไปเพื่อ “ธรรมวินัย”

หรืองานใดเพื่อ “พระรัตนตรัย” ท่านทำได้ทั้งนั้น มิใช่
งานเพื่อ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข นี้เป็นภัย เป็นทุกข์
เป็นโทษ จะงดเว้นเพราะตันทา มานะ ทิฏฐิ อาศัยได้
งานนี้ต้องเว้นทันที แต่งานใดเพื่อธรรมวินัยแล้วทำได้
แม้จะลำบากยากเย็นไกลแสนไกลก็ไปเพราะเพื่อธรรม
วินัยนี้ก็เป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญอย่างยิ่ง และเป็นบุคคล
ที่หาได้ยาก

เรื่องนั้นว่าเป็นเรื่องทศเรื่องหนึ่งในร้อยกว่าเรื่อง
ของท่าน เพราะเป็นเรื่องควรแก่การศึกษา ควรแก่การ
ปฏิบัติตามอย่างยิ่งของผู้ประพฤติพรหมจรรย์ ตัวละคร
ของเรื่องเป็นหญิงลูกของเศรษฐีผู้มีนิสัย มีบารมีธรรม
ในการประพฤติพรหมจรรย์ ห่างจากกามอารมณ์ ไม่ชอบ
แต่งกายให้สวยงามดังสตรีทั้งหลาย มารดาบิดาจะให้
แต่งงาน นางไม่อยากจะแต่งงาน แต่มารดาบิดาให้
แต่งงานกับบุตรเศรษฐีจนได้ แต่งงานแล้วสามีให้แต่งกาย
ให้ไปเที่ยวในงานรื่นเริง นางก็ไม่ตักตแต่ง ไม่ไปเที่ยวงาน
รื่นเริงควรที่จะไป . สามีเห็นพฤติการณ์ดังนั้นก็บอกว่า

หรือเจ้าจะบวช คำพูดเช่นนี้เป็นที่ถูกต้องใจของนางมาก
 สามีก่อนอนุญาตให้บวชได้ตามปรารถนา แล้วนางก็ได้บวช
 ในพระศาสนา นางได้เป็นมารดาของท่านพระกุมาร
 กัสสปะ แล้วเกิดคดีอิทธิกรรม ต้องวินิจฉัยอิทธิกรรมด้วย
 ความเป็นธรรมตามธรรมวินัย

เรื่องนี้เป็นที่พอใจ เป็นที่พอใจมาก พอใจในการ
 ฟังแล้วกลับกุฎิแล้วรุ่งขึ้นก็เตรียมถอดออกจากเทพสองวัน
 กว่าจะถอดเสร็จ เรื่องใดที่พอใจพอใจแล้วเตรียมถอด
 ออกจากเทพที่เดียวเพื่อจัดนำมาพิมพ์เผยแพร่ต่อไป
 ถ้าปล่อยไว้นานความเกียจคร้านมันครอบงำเสียจะไม่ได้
 ถอดออกมา เรื่องนี้ก็เช่นเดียวกัน พร้อมด้วยศรัทธา
 พร้อมด้วยฉันทะ พร้อมด้วยสติปัญญาเป็นใหญ่แล้วก็
 ยังประโยชน์นั้น ๆ ให้สำเร็จด้วย เรื่องนี้สำเร็จได้ด้วย
 เพราะเหตุนี้

เสร็จแล้วได้นำไปให้ท่านเจ้าของตรวจทานแก้ไข
 อีกครั้งหนึ่ง ท่านตรวจทานแก้ไขแล้วจัดพิมพ์ส่งคืนมา

แต่ไม่ได้บอกวันที่ เดือน ปี พ.ศ. เข้าใจว่าต้นฉบับที่ส่ง
ไปให้นั้นมีแต่ก็ไม่เป็นไรได้ตัวต้นฉบับมาก็พอใจ ถ้าจะ
ไปค้นในเทปก็ไม่รู้ว่าอยู่ม้วนไหน เพราะมีมากม้วนด้วย
กันก็ปล่อยเลยไปตามเลย

บางคนถึงเวลาแล้วที่จะต้องนำมาเผยแพร่ ทต้องล่าช้า
มาถึงบัดนี้เพราะควางหนามอยู่ก็ต้องจัดพิมพ์ไปโดย
ลำดับ เพราะการจัดพิมพ์นั้นต้องคิดแล้วคิดอีก เพราะ
ทุนในการจัดพิมพ์นั้นไม่มี มีทุนพอจัดพิมพ์ ถ้าไม่มี
ก็ไม่พิมพ์ เราทำงานตามสบาย แต่เราก็ออกหนังสือมา
ได้ถึง ๗๕ อันดับออกมาได้เรื่อยๆ เล่มนี้เป็นอันดับที่ ๗๖
อันดับต่อไปนั้นเมื่อไรก็ยังไม่รู้ เพราะไม่แน่นอน
เอาแน่นอนไม่ได้ แล้วแต่ปัจจัยทั้งภายในและภายนอก
เหตุปัจจัย อารมณ์ปัจจัย วัตถุประสงค์ปัจจัย ถ้ามันเฉยเสีย
จะทำอย่างไร

คำว่ารัตนะคืออะไร ? ชาตกคืออะไร ? รัตนะจาก
ชาตกคืออะไร ? มีความหมายในตัวอยู่แล้ว ท่านผู้อ่าน

ก็จะรู้ได้ทันที ชาติภพนั้นเป็นคำสอนส่วนหนึ่งใน
 นวังกัสตถศาสตร์ถ้าเราปฏิเสธชาติกเสีย ก็เท่ากับเรา
 ปฏิเสธปุพเพนิวาसानุสติญาณ จตุปาตญาณ ของพระ-
 สัมมาสัมพุทธเจ้า อันนี้ไม่สมควรเลย การศึกษาชาติก
 นั้นก็จะรู้เบื้องหลังของกรรมของพระสัมมาสัมพุทธ-
 เจ้า และพระอริยสาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นมา
 อย่างไร ได้สร้างสมบารมีมาอย่างไร เราจะได้ศึกษา
 และจะได้ปฏิบัติตามบ้างเช่นในเรื่องนี้เป็นต้น

วิสัยสาวกพุทธต้องอาศัยการศึกษา การฟัง การ
 สนทนาธรรม และการอบรม การพิจารณาเนื่อง ๆ จึงจะ
 ทำความเห็นให้ถูก ให้ตรงตามความเป็นจริงได้ด้วย
 ญาณทัสนะวิสุทธิตัวนี้ ด้วยเหตุนี้การสดับตรับฟังจึงเป็นสิ่ง
 จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับสาวกพุทธบารมี ถ้าปราศจากการ
 ฟัง การสนทนาธรรม การอบรมเสียแล้วไม่มีหวังจะรู้ได้
 จะเห็นตรงได้

ด้วยเหตุนี้ธรรมสภาวัตรราชประดิษฐ์ ๆ ได้อุบัติเกิด
 ขึ้นก็เพื่อสาธุชนได้มีโอกาสฟังธรรม สนทนาธรรม

อบรมวิปัสสนาธุระตามกาลตามเวลา ถึงแม้จะมีผู้มาฟัง
 ไม่มากนักก็ตาม แต่เราจำเป็นต้องทำ เราได้ทำติดต่อกัน
 มา ๒๐ กว่าปีแล้วมิได้ขาด ไม่มีกาลหยุด และได้นำ
 ผลิตผลอุตสาหกรรมนี้ออกมาแจกจ่ายเผยแพร่อีกด้วย
 อย่างเรื่องรัตนจากชาดกน^{๕๗}เป็นอันดับที่ ๗๖ และเราจักทำ
 ต่อไปไม่หยุดยั้ง ที่อื่นไม่มี ของเรามีอยู่ บนท้องฟ้า
 นภาภาคอันปราศจากดวงดาว แต่ธรรมสภา^{๕๘}นี้ให้มีดวง-
 ดาวสักดวงหนึ่งส่องแสงจักษุ^{๕๙}ดิ้นไป ซึ่งเป็นสัญลักษณ์
 ธรรมวินัยของพระผู้มีพระภาคยังมีเหลืออยู่ แม้จะเล็ก
 เพียงดวงเดียวก็ยิ่งดีเสียกว่าไม่มีเลย นี่เป็นธรรมเป็นวินัย
 เราจึงทำ เราทำงานเพื่อธรรมวินัยมิได้เพื่ออย่างอื่น เพื่อ
 พระรัตนตรัยเท่านั้นจึงทำได้ วันโกนเป็นวันฟังธรรม
 วันพระ (อุโบสถ—ธรรมสวนะ) เป็นวันอบรมวิปัสสนา
 ธุระ วันเสาร์ได้อบรมภาวนาตลอดรุ่ง นี่เป็นธรรมวินัย
 เราทำด้วยเหตุอัน^{๕๙}นี้เพื่อกำจัดตัณหา มานะ ทิฏฐิ ออกไป
 มากที่สุดที่จะมากได้ ถ้าไม่ทำเสียอีกเป็นการสั่งสม

ตักมา มานะ ทิฏฐิ ให้เพิ่มขึ้นเจริญขึ้น ด้วยเหตุนี้เรา
จึงทำดีกว่าไม่ทำ ทำไป! ทำไปเถิด!!

เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขของสาธุชนผู้ใคร่ใน
ธรรมมีอยู่ แม้มีเพียงคนเดียวก็จงทำเถิดดีกว่าไม่ทำ

ในการจัดพิมพ์เล่มที่แล้ว คือ มาอีกแล้ว (ตอน ๓)
ค่าพิมพ์ ๔,๕๐๐ บาท (สี่พันห้าร้อยบาทถ้วน) ส่วนมาก
เป็นของส่วนตัวนำมาบริจาคเป็นธรรมทาน เพื่อ
ประโยชน์ เป็นธรรมสมบัติของสาธุชนผู้ใคร่ในธรรม
ยังยืนนานตลอดไปให้สมกับให้ธรรมเป็นทานชื่อว่า
จําเนกากรให้ทั้งปวง จึงบอกกล่าว — เล่าแจ้งมาให้ทราบ
โดยทั่วกัน

ผู้ที่มาฟังธรรม ณ ธรรมสภา ฯ ส่วนมากได้บริจาค
ค่ารถให้กับพระที่มาปาฐกถาธรรมบ้าง สมทบให้เป็นทุน
ในการจัดพิมพ์ออกแจกจ่ายบ้าง คนละ ๕ บาทบ้าง ๑๐
บาทบ้าง หรือมากกว่านี้บ้าง นี่แหละเป็นทุนส่วนหนึ่งที่
ธรรมสภา ฯ ได้จัดพิมพ์หนังสือได้หลายวันหลายเดือน

เข้าก็เป็นจำนวนร้อยจำนวนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ นี้ก็เป็น
 ทูตส่วนหนึ่งในการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะออกเผยแผ่ได้
 ส่วนหนึ่ง

ในจำนวนผู้ฟังหลายท่าน มีอยู่ท่านหนึ่งได้บริจาค
 ค่ำรถ ค่ำพิมพ์หนังสือ ค่ำน้ำดื่มประจำมานาน และได้
 รับหนังสือที่ธรรมสภา ฯ ได้พิมพ์เผยแผ่ไปทุกเล่ม ได้
 บริจาคเป็นพิเศษในการจัดพิมพ์เผยแผ่เป็นจำนวน
 ๔,๕๐๐ บาท (สี่พันห้าร้อยบาทถ้วน) ท่านผู้นี้คือ
 น.ส. บุญเจือ องค์กรประดิษฐ์ ฯ ธรรมสภา ฯ ขออนุ-
 โมทนามา ณ ที่นี้ด้วย และรตนะจากชาดกเล่มนี้ได้
 อาศัยทุนนี้จึงออกมาได้ แต่จะราคาเท่าไรก็ยังไม่รู้ ก็คงไม่
 เกินจากนี้ไป ถึงจะเกินไปบ้างทุนของธรรมสภา ฯ พอมี
 เหลืออยู่บ้าง พอให้สำเร็จประโยชน์ได้ เพราะหนังสือแต่
 ละเล่มนั้น หนังสือออกมาแล้วจึงทราบราคาต่อภายหลัง
 จึงบอกกล่าว — เล่าแจ้งไว้ ณ ที่นี้ด้วย กิจกรรมของท่าน
 ผู้นี้ในวันโกนมาฟังธรรมประจำมานานแล้ว วันพระก็มา

อบรมภาวนาประจำเช่นเดียวกัน นับว่าเป็นกิจกรรมนำ
สรรเสริญท่านหนึ่ง ซึ่งไม่ปล่อยให้เวลาให้ว่างจากประโยชน์
ยังประโยชน์นั้น ๆ ให้สำเร็จ

การที่ได้นำรัตนะจากชาติออกมาก่อนเรื่องอื่นใน
วันนี้ก็เนื่องมาจากไม่ไว้ใจในชีวิต เพราะชีวิตนี้มันสั้น
เข้า ๆ เหมือนน้ำใน ถาดแก้วมีแต่จะแห้งไปถ่ายเดียว
ไม่ควรประมาทในชีวิต ฟังรับประกอบกิจอันเป็นกุศล
ให้สำเร็จผลเสียก่อนที่ชีวิตมันจะจากไป เพราะขณะ
“มรณสัญญา” มันเร่งเร้ากระชั้นชิดทุกขณะจิต เกรง
จะไม่ถึงวันที่ ๒๑ ก.ค. ๒๓ เหมือนน้ำในถาดแก้วมีแต่จะ
แห้งไปถ่ายเดียว ถูกชรานำไปทุกขณะ ทุกวินาที ทุกนาที
ทุกชั่วโมง ถูกพยาธิครอบงำอยู่ทุกขณะไม่มีหนทางรอดได้
ถูกมรณภัยตามห่มหั้นอยู่ทุกขณะเช่นเดียวกัน ถูกมาร
ร้ายเหล่านี้ตามรั้งวานอยู่ ตามล่าอยู่เสมอไม่พินมมือมาร
ไปได้มีขณะใดขณะหนึ่งแน่นอนเหลือเกิน หันไม่พินแน
มีย่างเดียวตั้งอยู่ในความไม่ประมาท อดทนเท่านั้น ต้อง

ณ

อบรมกาย อบรมศีล อบรมจิต อบรมปัญญาอยู่เสมอ
ให้สำเร็จกิจเท่านั้น เพราะสังขารทั้งหลายไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ เป็นอนัตตา ปราภฏอยู่เนือง ๆ เสมอ ๆ แม้ขณะ
เขียนคำบอกกล่าว — เล่าแจ้งอยู่นี้ภัยร้ายมารร้ายมันก็
ครอบงำอยู่ไม่ให้เขียน เขียน ๆ หยุด ๆ ตั้ง ๒-๓ วัน
แต่ก็ต้องพยายามเขียนบอกกล่าว — เล่าแจ้งให้ท่าน
ทั้งหลายได้ทราบโดยทั่วกันว่าสังขารทั้งหลายนั้นมันว่าไม่
พึงบังคับไม่ได้จริงๆ มันเฉยเสียไม่ปรุงแต่งใครจะ
ทำไม่ ? ต้องยอมแพ้มันตรงนั้น ที่ต้องพยายามต้องฝน
อารมณ์ไม่ละความเพียรก็เพื่อจะให้ “รัตนะจากชาติก”
ออกมาให้ได้ ที่สุดเราต้องชนะเข็นเข็นมาได้เท่านั้น
เต็มที่แล้วหวังว่า “รัตนะจากชาติก” คงจะให้ประโยชน์
แก่ผู้รับไปอ่านบ้างไม่มากก็น้อย

จิตตกรโก โภ ภิกขุ

ธรรมสภาวัตรราชประดิษฐ์ ฯ

๗ กรกฎาคม ๒๕๒๓

รัตนะจากชาติก

โดย พระโสภณคณาภรณ์

(ระแบบ จูติญาโณ)

วัดบวรนิเวศวิหาร

คำว่า “รัตนะ” เป็นคำที่นิยมใช้เรียก สิ่งหรือบุคคล โดยอาศัยคุณธรรม ความดี ค่าของสิ่งเหล่านั้น พระพุทธศาสนานิยมใช้เรียกพระรัตนตรัย โดยยกย่อง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าเป็นรัตนะ การกำหนด ค่าด้วยคำว่า “รัตนะ” ท่านทำโดยอาศัยคุณความดี ที่มี อยู่ในพระรัตนตรัยอย่างที่สุดกันอยู่ แม้อุบาสก อุบาสิกา ที่เข้าถึงคุณสมบัติ ของอุบาสกอุบาสิกาที่แท้จริง ท่านก็ เรียกว่า อุปาสรตนะ อุปาสิการตนะ เป็นต้น

พระเจ้าจักรพรรดิ ซึ่งเป็นพระราชาในอุดมคติของ คนในยุคต่าง ๆ ท่านแสดงความเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ

ของท่าน ด้วยการมีรัตนะมากเป็นพิเศษ กว่าพระราชา
ทั่วไป คือทรงมีรัตนะ ๗ ประการ ได้แก่

๑. จักรรัตนะ จักรแก้ว สามารถนำสมบัติที่
พระราชาทรงประสงค์ มาถวายได้.
๒. หัตถรัตนะ ช้างแก้ว สามารถไปในสถานที่
ต่าง ๆ ได้ ด้วยเวลาอันรวดเร็ว.
๓. อัสสรรัตนะ ม้าแก้ว มีความสามารถเช่นเดียวกับ
ช้างแก้ว.
๔. มณีรัตนะ แก้วมณี สามารถให้แสงสว่างใน
ที่มืดได้กว้างไกล.
๕. อิตถรัตนะ นางแก้ว ผู้ไม่ดำ ขาว อ้วน ผอม
เตี้ย สูง เกินไป มีหน้าที่คอยบำเรอหน้าพระทัย
พระเจ้าจักรพรรดิ.
๖. คหปติรัตนะ ขุนคลังแก้ว มีความสามารถใน
การพัฒนาเศรษฐกิจของชาติอย่างสูง.
๗. ปริณายกรัตนะ ขุนพลแก้ว มีความสามารถ
ในการรบ การปกครองอย่างสูง.

รัตนะ เหล่านี้จะพบว่า ท่านกำหนดด้วย “คุณธรรม
ความสามารถ ความดี” ของสิ่งบุคคล สัตว์เหล่านั้น

รัตนะ อีกประเภทหนึ่ง ได้แก่สิ่งที่ทำให้เกิดความ
ยินดี ได้แก่ “ทอง เงิน มุก แก้ว ไพฑูรย์ เพชร
แก้วประพาฬ และสิ่งที่เรียกว่า อัญมณีทั้งหลาย”

ดังนั้น เรื่องของรัตนะ จึงกำหนดด้วย “คุณค่า และ
คุณธรรม” เป็นสำคัญ

แต่การที่คนจะทราบ คุณค่า และ คุณธรรม ของ
รัตนะได้ ก็ต้องอาศัยการมีความรู้ความเข้าใจ ในสิ่ง
เหล่านั้น อันอาจเกิดได้จากการ “ศึกษา สังเกต พิจารณา”
เป็นต้น

เรื่อง ไก่แจ้ กับ พลอย เป็นตัวอย่างในเรื่องนี้ได้
เป็นอย่างดี

อันที่จริง พลอยก็คงเป็นพลอย ที่มีคุณค่า การที่
ไก่แจ้ไม่ต้องการนั้น เพราะไก่แจ้ไม่ทราบ “คุณค่า” ของ
พลอยนั่นเอง

ชาดก แปลว่าเรื่องที่เคยเกิดมาแล้ว เป็นคำสอนประเภทหนึ่ง ในระบบคำสอน ๙ ประการของพระผู้มีพระภาคเจ้า คำสอน ๙ ประเภทนั้น คือ

๑. พระสูตร เช่นมงคลสูตร ธรรมจักกัปปวัตตนสูตร.
๒. เคยยะ คือคำสอนที่เป็นคาถา หรือคำกลอนล้วน ๆ.
๓. เวชยาภรณ์ะ คือพระอภิธรรมทั้งหมด และพระสูตรที่ไม่มีคาถापนเลย.
๔. คาถา คือคำสอนที่กล่าวเป็นคาถาสั้น ๆ แต่มีความมาก เช่น คาถาพระธรรมบท ที่มีการศึกษาเผยแพร่กันมากเป็นพิเศษ.
๕. อุทาน ส่วนมากมีลักษณะเป็นคาถาเหมือนกัน แต่พระพุทธองค์ทรงเปล่งในยามที่เกิดปีติปราโมทย์ หรือ ธรรมสังเวช ไม่ทรงมีเจตนาจะสอนใครโดยเฉพาะ.
๖. อิติวุตตกะ เป็นคำสอนอีกแบบหนึ่ง จะเริ่มต้นด้วยคำว่า “ข้อนี้สมจริงตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้...”

๗. ชาตก คือเรื่องอดีตชาติของพระองค์เองบ้าง เช่น เรื่องเวสสันดรชาตก เรื่องของคนอื่นบ้าง ทรงนำมาเล่าประกอบในการแสดงพระธรรม เทศนา มีรวมกันทั้งหมด ๕๔๗ เรื่อง แต่เรียกกันว่า ๕๕๐ เรื่อง.

๘. อัมภุตธรรม เป็นเรื่องการกล่าวถึง ความอัศจรรย์ของสิ่งและบุคคล.

๙. เวทลละ เป็นพระสูตรในลักษณะหนึ่ง ที่ทรงแสดงเพราะมีคนมาถาม ส่วนมากจะเป็นพวก นักปราชญ์ในสมัยนั้น เมื่อทรงตอบแล้ว คนเหล่านั้นได้รับความพอใจ ยินดี นับถือ พระพุทธองค์.

จะรู้งด้วยศัพท์แสงภาษาบาลี ไปบ้างหรือเปล่านั้น ไม่ทราบ แต่ต้องการจะบอกให้ทราบว่า เรื่องชาตกนั้น เป็นเรื่องที่มาในพระไตรปิฎก แต่ในพระไตรปิฎก มีเฉพาะคาถา เช่น เรื่องพระเวสสันดร มีเฉพาะคาถา

๑๐๐๐ คาถา ส่วนเรื่องนั้น เป็นการเล่าขึ้นในภายหลัง
อาศัยการเล่าต่อกันมาจากบุคคลในอดีต

คนทั่วไป ยอมรับชาดกในแง่ใดบ้าง ?

เรื่องชาดกนี้ จะพบว่ามีการนำมาเล่าสู่กันฟังในรูป
ต่าง ๆ เช่นนิทานสุภาษิต แต่งออกมาเป็นรูปวรรณคดี
ร้อยกรอง ร้อยแก้ว ฉันท์ แม้แต่การเล่นเป็นละคร
เป็นต้น ผู้ศึกษาชาดก จึงยอมรับชาดก ในระดับแตกต่างกัน
กัน เช่น

— ท่านที่เชื่อในปุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ
พระญาณที่ทำให้พระพุทธเจ้า ทรงระลึกชาติก่อนของ
พระองค์ และคนอื่นได้ ก็ยอมรับนับถือว่าเป็นเรื่องจริง
ทั้งหมด.

— ท่านที่ศึกษาทางนิรุกติศาสตร์ วรรณคดี
โบราณคดี จะยอมรับในฐานะเป็นเรื่องของบุคคลจริง ๆ
ที่มีการเล่าสู่กันฟัง ระหว่างพ่อค้าบ้าง นักท่องเที่ยวต่าง ๆ
บ้าง เพราะมีหลายเรื่องในชาดก ไปเหมือนกับเรื่องทาง
เปอร์เซีย กรีก โรมัน,

— คนหัวนอก จะไม่ยอมเชื่อถืออะไรเลย ถือว่าเป็นเรื่องหลอกเด็ก แต่เขาก็ยอมรับนับถือเรื่องของออสปกริมพ์ และ นิทานฝรั่งอื่น ๆ ท่านเหล่านี้ เป็นพวกต้องการให้สังคมยอมรับความเป็นปราชญ์ของตน คือ “จะเชื่อทุกอย่างที่ฝรั่งว่า แต่ไม่ยอมรับนับถือเรื่องของคนเอเซีย” เพราะเขาถือว่า ฝรั่งเป็นอารยชน คนเอเซียเป็นอนารยชน โดยไม่คิดว่า “เขาก็เป็นคนเอเซียเหมือนกัน เมื่อเขาคิดอย่างนั้น แล้วเขาเป็นใคร ?

— บางท่าน ไม่ค่อยสนใจในรายละเอียดมากนัก แต่ยอมรับว่า คนอาจได้ ทรรศนะแห่งชีวิต ประวัติศาสตร์ สังคม ค่านิยม ความเชื่อถือ เป็นต้น ของคนในยุคนั้น ๆ เป็นต้น

อันที่จริง ความคิดเห็นในลักษณะนี้ ทามีเฉพาะเรื่องชาดกเท่านั้นไม่ แม้เรื่องปัจจุบันมีการรายงานข่าวเรื่องนั้นทุกระยะ แต่คนฟังกลับมีความคิดไปต่าง ๆ กัน ตามพื้นฐานความเข้าใจของตน

ในขณะที่วิชาการต่าง ๆ ยอมรับว่าโศกกลม แต่ในประเทศอังกฤษ อันคนยอมรับกันว่าเป็นอารยประเทศ กลับมี “สมาคมโลกแบน”

อเมริกา ส่งยานอวกาศหลายลูก หลายรุ่น ไปสำรวจและลงบนดวงจันทร์ แต่มีคนบางพวก กล่าวว่าอเมริกาแสดงละครลวงโลก เพราะดวงจันทร์ที่ว่านั้น เป็นทะเลทรายในอเมริกานั้นเอง เป็นต้น

แล้วจะเอาอะไรกับเรื่องอดีต อย่างชาดกเล่า ?

เรื่องชาดกนั้น เท่าที่ศึกษามาพบว่า คำสอนเรื่องง่าย ๆ เหมาะสำหรับชาวบ้านทั่วไปแต่การสอนแบบนิทานนั้น มีความจำเป็นทุกยุคทุกสมัย เพราะคนชอบเรื่องเหล่านั้น ชื่นพิศุจน์ได้จากความเจริญก้าวหน้าในอุตสาหกรรมภาพยนตร์ หนังสือนวนิยาย การแสดงต่าง ๆ ทั้งที่รู้ว่าเป็นเรื่องสมมติ แต่คนก็ชอบ และยึดถือว่าเป็นเรื่องจริง

ชาดก จึงเปรียบเหมือนการส่งสินค้า หรือของมีค่าต่าง ๆ โดยผ่านมือคนหลายคน ถ้าจะส่งไปโดยไม่มีอะไร

ห่อเลย ของคงจะเสียหาย การส่งของไปในที่ไกล จะพบว่ามีการฉ้อของอื่นเข้าไป เพื่อรักษาของที่ส่งไปไม่ให้เสียหาย

คนปลายทางผู้จะรับของเล่า เขาควรทำอะไร ?

เขาต้องสามารถแยกออกให้ได้ว่า อะไรคือสิ่งที่เขาส่งมาให้ และ อะไรคือสิ่งที่เขาใช้ห่อ เพื่อป้องกันมิให้ของเสียหาย แล้วเลือกเอาเฉพาะของที่เขาส่งมา

“ถ้าเขาไม่ทราบ ว่าอะไรเป็นอะไรละ ?”

“เป็นเรื่องที่ช่วยไม่ได้จริง”

อย่าลืมนะ นี่เป็นเรื่องกฎเกณฑ์ตามธรรมชาติ เช่น แร่ธาตุต่าง ๆ มีเพชร-แร่ และอัญมณีอื่น ๆ ก็ปนอยู่กับสิ่งอื่นทั้งนั้น เพชรปนอยู่ในหิน คนที่ได้เพชรอันมีค่ามาเป็นเครื่องประดับ ก็คือ

“คนที่ทราบว่าอะไรคือเพชร อะไรคือหิน แล้วแยกหินออกจากเพชร นำเพชรมาใช้เป็นเครื่องประดับได้
นั่นเอง”

แต่สำหรับคนระดับหนึ่ง ที่มีสติปัญญาสูงพอ ในกรณีที่มีคนส่งของมาให้ เขาจะสามารถทราบได้ว่าอะไรเป็นอะไร และใช้ประโยชน์อะไรได้ เขาก็จะนำสิ่งนั้นไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องทิ้งอะไรเลย

ผู้ฟัง ศึกษา เรื่องชาดกก็เช่นเดียวกัน บางคนอาจฟังเป็นเรื่องนิทานสนุก ๆ เขาก็ได้ความสนุกจากเรื่องนั้น แต่ถ้าท่านที่มีภูมิปัญญาสูง ท่านจะได้ทั้งความสนุกสาระจากเรื่อง การกระทำของบุคคลในเรื่อง วัฒนธรรม สังคม ประวัติศาสตร์เป็นต้น จากเรื่องชาดกเหล่านั้น

ว่ากันตามหลักความจริงแล้ว “ในวัฏฏจักรแห่งประวัติศาสตร์” โลก บ้านเมือง สังคมบุคคลนั้น มีไม่กี่แบบหรอก เพียงแต่เกิดขึ้นต่างกรรม ต่างวาระ ต่างกาล บุคคลกันเท่านั้น เราจึงกล่าวกันว่า

“กงล้อแห่งประวัติศาสตร์ ย่อมข้อนรอยอยู่เสมอ”

เรื่องชาดก จึงเป็นภาพชีวิต เหตุการณ์ ที่เคยเกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้น และจักเกิดขึ้นแม้ในอนาคตกาล

ท่านผู้เจริญทั้งหลาย คงจะไม่เป็นการคร่ำครวญ
 ลำสมัยแต่ประการใด ถ้าจะนำท่านไปพบกับเรื่องราวใน
 อดีต ที่เกี่ยวกับชีวประวัติสัตว์ บุคคล การกระทำของเขา
 เหล่านั้น แล้วมองหาสาระอันได้นามว่า “รัตนะจาก
 ชาดก” โดยเลือกเฟ้นจากภาพเหตุการณ์ บุคคล คำพูด
 การกระทำ และอื่น ๆ จากเรื่องเหล่านั้น แล้วเรามา
 ตรวจสอบว่า ทุกอย่างที่ปรากฏในชาดกนั้น ปัจจุบันยังคงมี
 อยู่เป็นอยู่หรือไม่ ?

การเล่าเรื่องชาดก มีการเล่ากันหลายวิธี การเล่า
 ต่อไปนี้ จะเป็นการเล่าอีกวิธีหนึ่งแต่จะเป็นการเล่าด้วย
 วิธีใดก็ตาม ผู้ฉลาดพิจารณาแล้ว จะได้รับประโยชน์
 จากเรื่องเหล่านั้น ตามสมควรแก่สติปัญญา ที่เขาจะ
 พิจารณาเห็นได้

ท่านผู้นิรทุกข์ทั้งหลาย ขอเชิญท่านอ่านชาดก เพื่อ
 ความเจริญใจของท่านทั้งหลายต่อไป

๖๕ ๗ ๖๕ สัตว์เหนือคน คนเหนือสัตว์

กุลธิดาชาวกรุงราชคฤห์คนหนึ่ง เธอเป็นธิดาของ
เศรษฐี และเป็นลูกคนเดียวของพ่อแม่ เป็นคนมีบุญญา-
ธิการ ได้อบรมสร้างสมาธิในอดีตชาติ จนบารมีแก่กล้า
แม้วัยของเธอจะเข้าสู่วัยสาวแล้วก็ตาม แต่หาได้สนใจ
ตกแต่งร่างกาย ให้ความสนใจต่อผู้ชาย ทั้งไม่สนใจใน
การเที่ยวเตร่หาความสนุกสนาน เยี่ยงสตรีทั้งหลาย

มารดาบิดา มองดูลูกสาวตนด้วยความเป็นห่วง แต่
ไม่มีเรื่องอันใดที่จำนำมาตำหนิได้ เพราะหน้าที่ของลูก
กุลสตรี เธอทำได้ดี สมบูรณ์จนไม่อาจตำหนิได้

อยู่มาวันหนึ่ง ทั้งสองท่านได้ปรึกษากัน ในเรื่อง
ชีวิตครองเรือนของธิดา เพราะทั้งสองท่าน ปราศรัยที่
จะเห็นลูกมีครอบครัว ได้มีหลานไว้ชื่นชม เยี่ยงพ่อแม่
ทั้งหลาย จึงเรียกลูกสาวมา บอกความประสงค์ของตนให้
ทราบ

“ลูกตั้งใจว่า จะอยู่ปฏิบัติพ่อแม่ไปจนกว่าชีวิตหาไม่
แล้ว ลูกจะออกบวช ในสำนักภิกษุณีค่ะ” เธอตอบพ่อแม่

“ไม่ได้หอรอกลูก พ่อกับแม่มีลูกเพียงคนเดียว ลูกจึง
เป็นดวงตาของคนที่มีดวงตาเพียงข้างเดียว ลูกจะ
ออกบวชได้อย่างไร” แม่บอกให้ธิดาทราบ

“ก็ลูกจะบวช หลังจากพ่อแม่ทั้งสองตายแล้วนี่คะ”

“เอา แล้วทรัพย์สมบัติละลูก ทรัพย์สมบัติที่ไม่มีคน
รับมรดกนั้น ท่านจะรีบเข้าพระคลังหลวงหมด เจ้าจะต้อง
แต่งงาน มีครอบครัว มีลูกสืบตระกูล เพื่อจะได้รักษา
ทรัพย์สมบัติ ตระกูลของเราไว้ ทั้งหลานของพ่อแม่ ก็
จะได้ทำหน้าที่ทำบุญเพตพลี ส่งไปให้พ่อแม่ ถ้าลูกไม่
แต่งงานแล้ว พ่อแม่ตายไป จะเอาอะไรมากินละ เพราะ
ไม่มีคนทำบุญอุทิศกุศลให้” มารดาแย้ง

“ทรัพย์สมบัติ เราก็กินแบ่งให้แก่ทาสภายในบ้าน
เราบ้าง ญาติบ้าง คนยากจนบ้าง ถวายพระราชากับบ้าง
แล้วอุทิศกุศลให้พ่อแม่ จะเป็นไรไปเล่าแม่”

“ไม่ได้ ไม่ได้ พ่อแม่จะยอมให้ลูกออกบวชไม่ได้ ลูก
จะต้องแต่งงาน จะคือพ่อแม่ไม่ได้นะ จำไว้ ภิกษุณีท่าน
ไม่บวชให้ลูกหอรอก ถ้าพ่อแม่ไม่อนุญาต” มารดาพูดเชิง
บังคับ

ครั้นการบังคับให้แต่งงานก็เกิดขึ้นจนได้ ลูกสาวผู้มากด้วยบารมี ย่อมกตัญญูต่อบุพการีแห่งตน ชายสามีเป็นคนดี มีการศึกษา ฐานะทางทรัพย์สินก็ในระดับเดียวกันกับครอบครัวของนาง สมัยนั้นถือกันว่า “สตรีเป็นภักษะอันสูงสุด” นางเมื่อแต่งงานแล้ว กลายเป็นภักษะสิทธิ์ขาดของสามี ตามความนิยม เชื่อถือกันในยุคนั้น

ในฐานะภรรยา นางได้ทำหน้าที่ของภรรยาที่ดี คนภายในบ้านให้ความรัก ความเมตตา นาง สร้างความสบายใจ ให้แก่สามีของตนเป็นอย่างมาก

โดยปกติ สตรีมักจะไม่มีโอกาสออกไปภายนอกบ้าน จะออกได้ก็เฉพาะในคราวที่มิงานนักขัตฤกษ์เท่านั้น ในงานเช่นนั้น สตรีทุกคนจะมีเท้าเปลือย - แต่งตัวสวยงาม เปิดผ้าคลุมหน้า เดินไปเล่น อาบน้ำ เทียวชมมหรสพกันอย่างสนุกสนาน

ธิดาเศรษฐี ถึงแม้จะมาอยู่ในตระกูลสามีแล้ว ในงานนักขัตฤกษ์เช่นนั้น หาได้แต่งตัวประกวดกัน หรือ

เที่ยวเล่นอย่างสตรีอื่นไม่ ในใจนางดูเหมือนจะมีความคิด
 ฝันถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งตนมีความพอใจอยากได้มาเป็น
 เวลานาน

“น้องรัก วันนี้เป็นวันนักขัตฤกษ์ ชาวเมือง
 ทั้งหลายเขาแต่งตัวสวยงาม เที่ยวหาความสนุกสนานกัน
 น้องไปแต่งตัวเถิด เราจะได้ไปเที่ยวหาความสำราญกัน”
 สามีเข้าไปหานางแล้วกล่าวขึ้น

นางหันไปมองหน้าสามี ด้วยความสำนึกคุณในความ
 หวังดีของเขา แต่กลับตอบว่า

“ข้าแต่ นาย ท่านคิดอย่างไร? ร่างกายนี้ พรหม
 เทวดา สร้างขึ้นหรือ หรือว่าสร้างขึ้นด้วยอัญมณีอันมี
 ค่า ก็เปล่าทั้งนั้น แท้จริงแล้ว ร่างกายนี้ เกิดขึ้นจาก
 มารดาบิดาอยู่ร่วมกัน อาศัยของไม่สะอาดเกิดขึ้น ขอ
 ให้ท่านมองดูกายของฉันทน์ หรือกายของท่านดู ในแต่
 ละวัน เราต้องเสียเวลาไปเป็นอันมาก เพ้ออาบนำ ขัดสี
 ร่างกาย ล้างหน้า ล้างตา ทำไมเราต้องทำอย่างนั้น?

เพราะร่างกายเรา สกปรก ไม่สะอาดใช่ไหม?

ขอให้ดูไม่ว่าจะโดยสี รูปร่าง ที่เกิด ที่อยู่ ของ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เป็นต้น ล้วนแล้วแต่ไม่สะอาด ต้องคอยชำระอยู่เสมอจึงสามารถหยุดยั้งกลิ่นของร่างกาย ไปได้ แต่หาหยุดไว้ได้นานไม่ เพราะทุกส่วนที่มาประกอบเป็นกายคนนั้น สกปรกทั้งหมด จึงไม่อาจทำให้สะอาดอย่างแท้จริงได้

“ขอให้ท่านดูมือ ดูหน้าของฉันทัน ไซ้ ท่านอาจจะมี ความรู้สึกว่าย่างงามผิวขาวสะอาดละเอียดอ่อน แต่ขอเพียงมีสิ่งอะไรมาสะกิดเพียงนิดเดียวเท่านั้น เลือดก็จะไหลออกมา แล้วกลิ่นอันน่าสะอิดสะเอียนก็จะเกิดขึ้นเมื่อกายเป็นเช่นนี้ ฉันทันไม่เห็นว่ามี ความจำเป็นอะไรที่จะต้องตกแต่งให้สวยงาม เพราะนอกจากจะเป็นภาพลวงตาแล้ว ยังทำให้เสื้อผ้าอาภรณ์ ที่นำมาตกแต่งพลอยสกปรกมีกลิ่นเหม็นไปด้วย ดังนั้น ฉันทันจึงไม่ยินดี ไม่พอใจ ที่จะตกแต่งร่างกาย”

สามีของนาง ฟังคำพูดของนางอย่างงงงัน สงสัยว่าภรรยาของตนเป็นอย่างไรไป แต่เรื่องที่นางพูดมาน่าคิด และเป็นเรื่องจริง จึงกล่าวว่า

“น้องพูดน่าคิด ดี แต่น่าจะเป็นคำพูดที่ออกมาจากปากของนักบวชมากกว่า คนมีความคิดพิเศษเช่นน้อง ไม่ควรอยู่ครองเรือนเลย น่าจะเป็นนักบวชเหมาะที่สุด”

“อะไร ท่านจะให้ฉันบวชหรือ? นางพูดแล้วก็ก้มลงกราบบนตักของสามี พร้อมกับเล่าความตั้งใจจะบวชของนาง แต่ไม่อาจจะบวชได้ เพราะมารดาบิดาไม่ยินยอมขอให้สามีเห็นใจสงสารอนุญาตให้นางบวชเถิด นางพูดพร้อมกับมองหน้าสามี อย่างขอความเมตตาสงสาร

“น้องจงบวชเถิด ถึงแม้พี่จะเสียดายภรรยาเช่นน้อง แต่คิดว่าการไม่ยอมให้บวชน่าไม่ดี”

แล้วสามีก็จัดการพานางไปสู่สำนักภิกษุณี ที่เป็นฝักใฝ่พวกของเทวทัต แล้วขอให้นางไปอยู่ในสำนักของภิกษุณี ก่อนวันจะบวช ได้มีการสมโภชมีการฉลองกันเป็นการใหญ่ ตามประเพณี ในที่สุดนางก็ได้บวชในสำนักภิกษุณี พรรคพวกของพระเทวทัต

นับตั้งแต่นางได้บวชแล้ว นางก็ตั้งใจศึกษาเล่าเรียนข้อปฏิบัติธรรมวินัย และวิธีปฏิบัติธรรมวินัย และนาง

ก็ตั้งใจประพฤติปฏิบัติด้วยดี ตามธรรมวินัย ที่พระ-
พุทธเจ้าทรงแสดงไว้

แต่เหตุหนึ่งซึ่งนางไม่รู้ คือ ก่อนที่นางจะบวชนั้น
นางได้ตั้งครรภ์ คือ มีท้องอ่อน ๆ มาก่อนแล้ว คือ บวชมา
เป็นเวลานานหลายเดือนเข้า ปราภฏการณคือท้องของ
นางก็ปรากฏขึ้นผิดปกติ เป็นที่ปรากฏเห็นของบุคคล
ภายนอกเป็นส่วนมาก ตลอดเพื่อนภิกษุณีด้วยกันก็สังเกตเห็น
เห็นผิดปกติ จึงถามเธอว่า นี่ เธอมีครรภ์ตั้งท้องมาได้
อย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนี้ ล่วงศีล ข้อที่หนึ่งเสียแล้ว
กรรมัง ?

นางก็บอกว่า นางก็ไม่ทราบเหมือนกัน ว่าทำไมจึง
ปรากฏการณเป็นอย่างนี้ แต่ว่านางมีความมั่นใจบริสุทธิ์ใจ
ในศีลของนาง เชื่อได้อย่างหนึ่งว่าศีลของนางยังบริสุทธิ์
ผุดผ่องในศีลของนาง นางไม่ได้ประพฤตินิดบกพร่องในศีล
สิกขาบทของพระผู้มีพระภาคเจ้า แต่ประการใดเลย

เหตุการณต่อมา พวกเพื่อนภิกษุณีก็ไปแจ้งแก่พระ-
เทวทัต ก็บอกว่า นางกุลธิตาผู้นี้เป็นผู้ที่ตั้งใจประพฤติต่อ

สามีอย่างดี จนสามีพอใจชอบใจแล้ว อนุญาตให้บวช
ในสำนักภิกษุณีทั้งหลาย บัดนี้ปรากฏว่านางมีครรภ์
ครรภ์ของนางปรากฏขึ้น ไม่ทราบว่ามีครรภ์มาก่อนบวช
หรือว่ามีครรภ์เมื่อบวชแล้ว

ความไม่เป็นธรรม

พระเทวทัตเมื่อได้ฟังอย่างนั้น ก็ไม่ได้ใช้สติปัญญา
พิจารณา ไม่มีขันติธรรม ไม่มีเมตตาธรรม ไม่มี
กรุณาความเอ็นดู อาศัยเป็นพื้นจิตใจ จึงตัดสินด้วย
อคติธรรม ลงความเห็นว่า ควรจะให้นางสึกออกไปเป็น
ฆราวาส ถ้าอยู่ร่วมกับภิกษุณีทั้งหลาย ก็จะเป็นที่ดูหมิ่น
ของคนทั้งหลายได้ว่า ภิกษุณีผู้ผิดใจ พรรคพวกของ
พระเทวทัต มีห้องทั้ง ๆ ที่ยังเป็นภิกษุณี

เมื่อนางภิกษุณี นำความมาบอกแก่ภิกษุณีสาวทราบ
แล้ว นางก็บอกว่า เมื่อนางบวชนั้นนางไม่ได้บวชอุทิศ
เพื่อพระเทวทัต นางบวชเพื่ออุทิศต่อพระพุทธเจ้า
ต่างหาก ถ้าจะให้นางสึกก็ควรเป็นพระพุทธเจ้าให้สึก ไม่
ใช้พระเทวทัตมาสั่งให้นางสึก (สาธุ ดิละ ดิละชอบแล้ว)

แล้วนางก็ขอร้องให้เพื่อนภิกษุณี นำไปเฝ้าพระ-
พุทธเจ้า ณ กรุงสาวัตถี

เพื่อความเป็นธรรม

พระพุทธเจ้าทรงทราบด้วยพระญาณเป็นอย่างดีว่า
นางตั้งครรภ์มาแต่เมื่อไร แล้วทำไมท้องจึงมาปรากฏใน
ขณะนี้ แต่เพื่อความเป็นธรรม เพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้
ประจักษ์แก่สายตาของคนทั่วไป จึงรับสั่งตั้งคณะกรรมการ
ผู้วินิจฉัย อธิการนี้ ผู้ปราศจากอคติ ๔ ทั้ง ชาววัด และ
ชาวบ้านผู้เป็นใหญ่ ให้ประชุมบรรดาอุบาสก ผู้เป็นใหญ่มี
พระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถปิณฑิกเศรษฐี จุลปิณฑิกะ
เศรษฐี ฝ่ายอุบาสิกา มีนางวิสามหาอุบาสิกา แล้วตั้งฝ่าย
พระมี พระอุบาลีเถระเป็นประธาน ในการวินิจฉัย
ตัดสินดีว่า เป็นอย่างไร ?

ท่านพระอุบาลี ประธานกรรมการได้มอบหมายให้
นางวิสาข่าไปตรวจสอบครรภ์ของนางภิกษุณีสาวเจ้าทุกซ์
ว่า ได้มีครรภ์มาตั้งแต่เมื่อไร

นางวิสาขา มหาอุบาสิกา หลังจากได้ตรวจสอบ
ครรรภ์ดูแล้ว นับเดือน นับวันดู ก็ทราบปรากฏชัดว่า
นางตั้งท้องมาก่อนบวช ก็มาบอกให้พระอุบาลีทราบตาม
ข้อเท็จจริง พระอุบาลีได้วินิจฉัยตัดสินว่า นางเป็นภิกษุณี
ที่บริสุทธิ์ ไม่มีมลทินต่างพร้อยในเรื่องศีลแต่ประการใด

พระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงประทานอนุโมทนาสาธุการ
แก่นาง ต่อมานางได้อยู่ในสำนักของภิกษุณี ครั้นเมื่อครบ
กำหนดคลอด นางก็ได้คลอดบุตรในสำนักภิกษุณีนั่น
บุตรของนางงามมาก เป็นปัจฉิมภวีกสัตว์เช่นเดียวกับนาง
คือว่า เป็นชาติสุดท้าย เช่นเดียวกับนางเหมือนกัน

กาลต่อมาวันหนึ่งพระเจ้าปเสนทิโกศล เสด็จไปใน
พระวิหาร ได้ยินเสียงทารกร้องไห้ ก็ถามว่า เสียงเด็ก
ที่ไหน

อำมาตย์ไปสืบถามดูได้ความว่า เป็นเสียงเด็กลูกของ
นางภิกษุณีที่เกิดคดีขึ้นนั้น

พระเจ้าปเสนทิโกศล รับสั่งว่า ถ้านางภิกษุณีมีมา
เสียงเด็กทารกอยู่ ก็จะทำให้เป็นปัญหาในการประพฤติ

ปฏิบัติกรรมของนางภิกษุณี ฉะนั้น เราจะขอเด็กไปเลี้ยง
เอง แล้วรับสั่งให้ไปรับกุมารนั้นมา

เมื่อรับกุมารนั้นมาแล้ว ก็มอบให้หญิงนักพื่อน
คนหนึ่งเป็นคนเลี้ยงดู เช่นเดียวกับเลี้ยงพระราชกุมาร
อาศัยที่เด็กคนนั้นได้รับการเลี้ยงดูในสำนักของพระราช
จึงได้รับการเลี้ยงดูแบบเลี้ยงดูพระราชกุมาร จึงได้ตั้ง
นามว่า กุมารกัสสปะ

กาลต่อมา กุมารกัสสปะ โตเป็นหนุ่มแล้วก็ได้ออก
บวชในสำนักของพระพุทธเจ้า ในขณะที่ออกบวชนั้น
ยังเป็นสามเณรอยู่ เกิดความสลดใจในชาติชะตาชีวิต
ของตัวเอง แม้อีกต้องมาพลอยลำบากกับตนเช่นนั้น

ในที่สุด เมื่อท่านบวชแล้วได้ฟังธรรมพระสูตรหนึ่ง
ชื่อว่า วมมิกสูตร คือ พระสูตรที่กล่าวอุปมาจอมปลวก
ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงให้ท่านฟัง แล้วท่านก็ได้
บรรลุธรรมสำเร็จอรหัตต์เป็น พระอรหันต์ชีณาสพ และ
ได้รับยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่า เป็นผู้เลิศกว่าภิกษุ
ทั้งหลายในการแสดงธรรมโดยวิจิต

ฝ่ายภิกษุณีผู้เป็นมารดา^๕นั้น ตั้งแต่ลูกถูกพรากออกไปแล้ว จิตใจก็เป็นห่วงกังวลอยู่แต่ในเรื่องลูกของตัวเอง ตามวิสัยมารดาที่รักบุตรสุดที่รักของตน ไม่มีเวลาที่จะประพฤติปฏิบัติสมณธรรมตามที่มุ่งหมายไว้ได้

บุตรให้สติ

ในที่สุดพระกุมารกัสสปะ^๕ได้ให้สติ ภิกษุณีผู้เป็นมารดาให้เข้าใจถึงแก่นแท้หรือจุดประสงค์ในการออกบวชว่าเป็นอย่างไร ในที่สุดเมื่อนางได้สติแล้วก็ได้บำเพ็ญเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ เช่นเดียวกัน

วันหนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงประทานพุทธโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ ซึ่งมาประชุมพร้อมกันแล้วก็เสด็จเข้าไปในที่ประทับ ณ ที่ภิกษุสงฆ์ไปสนทนาธรรมกันอยู่แล้ว ก็มาปรารภกันถึงเรื่องของท่านกุมารกัสสปะกับนางภิกษุณีผู้มารดา^๕ขึ้นว่า กุมารกัสสปะกับภิกษุณี^๕นี้เกือบจะเสียหายไปเพราะการกระทำของพระเทวทัต ซึ่ง

ขาดเมตตาธรรม ขาดความเอ็นดู ขาดวิจารณ์ญาณ ได้สั่ง
ให้นางสีกไปจากภิกษุณีภาวะ

แต่อาศัยพระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ฉลาด เป็นธรรม
ราชา เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงทราบธรรมนั้น
ด้วยพระญาณ จึงได้ช่วยนางภิกษุณี และกุมารกัสสะปะ
ทั้งสองแม่ลูกไว้ได้ ในที่สุดก็ได้ประทานพระโลกอุดรให้
แก่ท่านทั้งสองนั้นได้ โสคสรองอมตธรรม

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้สติบเสียงสนทนาของภิกษุด้วย
ทิพโสตา ได้เสด็จไปสู่ที่ประชุมของภิกษุแล้วตรัสถามว่า
พวกเธอทั้งหลาย สนทนากันถึงเรื่องอะไร

ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลให้ทรงทราบโดยนัยที่กล่าว
มาแล้วเบื้องต้น พระพุทธเจ้าได้รับสั่งว่า เราได้เป็นที่พึง
ของพ่อ ของแม่ลูกทั้งคุณ มิใช่แต่ในชาติปัจจุบันนี้เท่านั้น
แม้ในชาติก่อน ๆ ก็ได้เคยเป็นที่พึงมาแล้วเหมือนกัน
ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลให้พระพุทธเจ้าทรงแสดงเรื่อง
อดีตชาติ พระพุทธเจ้าก็ทรงนำเรื่องชาดกมาแสดง ชาดก
นี้ให้ชื่อว่า นิโครทมคคชาดก

อกตนิทาน

ใจความในชาดกนั้นโดยย่อมีอยู่ว่า สมัยหนึ่งเมื่อพระเจ้าพรหมทัต เสดยราชสมบัติในพระนครพาราณสี พระองค์เป็นผู้ชอบเสวยเนื้อสัตว์ ต้องมีเนื้อสัตว์เสวยประจำวัน ถ้าหากว่าไม่มีเนื้อก็ไม่เสวยพระกระยาหารทีเดียว

เพราะฉะนั้น เมื่อเราต้องการเนื้อเกิดขึ้น พระราชาก็เกณฑ์ประชาราษฎร์ เกณฑ์ข้าราชการให้นำเนื้อสัตว์มาเป็นอาหาร ประชาชนเกณฑ์ให้ล่าสัตว์อยู่ตลอดเวลาเช่นนี้ เป็นการตัดหน้ากิจการงานของเรา ซึ่งเป็นมรรคผลขึ้นมาอีกขาดรายได้ ไม่ได้เรื่องได้ราวอะไร มัวแต่ไปล่าสัตว์กันอยู่จึงประชุมปรึกษากันว่า อย่ากระนั้นเลย พวกเรา มาพร้อมเพรียงกันไปต้อนสัตว์มาไว้ในที่ขังสักแห่งหนึ่ง เพื่อว่าพระราชเวลาต้องการจะฆ่าสัตว์ก็ได้เสด็จออกมา ยิงได้ตามสบาย

๕ - พระโพธิสัตว์

กาลขณะนั้น พระโพธิสัตว์ได้กำเนิดอุปบัติเกิด เป็น
 พญาเนื้อที่มีชื่อว่า นิโครธ มีเนื้อถึง ๕๐๐ เป็นบริวาร แล้ว
 มีพญาเนื้ออีกฝูงหนึ่งมีพญาเนื้อ ยิวสาชะ เป็นหัวหน้า
 มีเนื้อเป็นบริวารประมาณ ๕๐๐ เท่า ๆ กัน เนื้อทั้งสองฝูง
 นี้ได้ถูกต้อนเข้ามาไว้ในบริเวณป่าอันเดียวกันในครั้งนั้น

เมื่อประชาชนได้ต้อนเนื้อเข้ามาไว้ในป่าก็กินเนื้อ
 แล้วก็ได้กลาบทูลให้พระราชาทรงทราบ พระราชาเมื่อจะ
 เสวยเนื้อก็เสด็จออกทรงรับสั่งให้ทหารไปไล่เนื้อมาให้ใกล้
 พอที่จะยิงได้ แล้วพระองค์ก็ยิงด้วยอาวุธ บรรดาเนื้อ
 ทั้งหลายก็ตกใจตื่น สะดุดกันบ้าง ชนกันบ้าง ถูกลูกหลง
 บ้าง บ้างเจ็บล้มตายกันเป็นจำนวนมาก แทนที่จะตาย
 วันละตัวก็กลายเป็นตายวันละหลาย ๆ ตัว

พญาเนื้อมาพิจารณาเห็นว่า การที่จะอยู่อย่างนี้ทำให้
 ลำบากแก่เนื้อตัวอื่น ๆ จึงมาปรึกษากันระหว่างพญาเนื้อ
 ทั้ง ๒ ตัว จัดเวรให้เนื้อฝ่ายละวัน และวันละตัวออกไป
 รับวาระตามหน้าที่คือออกไปยืนคอยให้เขามาอยู่วันละตัว

โดยเปลี่ยนวันกัน เช่น วันหนึ่งเป็นเวรवारะของเนื้อฝ่าย
พญานิโครธ อีกวันหนึ่งเป็นเนื้อฝ่าย พญาสาชะ มิกติกา
เปลี่ยนเวรกันไปอย่างนี้ตลอดไป ตกลงกันว่าทำตามนั้น

เมื่อพ่อครัวต้องการที่จะฆ่าเนื้อ เมื่อมาถึงก็ฆ่าได้เลย
เพราะเนื้อไปยืนคอยอยู่แล้ว ได้ประพฤติอยู่อย่างนี้เป็น
ปกติเป็นเวลานาน

ต่อมาวันหนึ่ง ถึงवारะของแม่เนื้อตัวหนึ่ง ซึ่งเป็น
บริวารของพญาเนื้อสาชะ นางกำลังมีครรภ์แก่เมื่อจะถึง
วาระก็ไปอ้อนวอนพญาเนื้อสาชะ บอกว่าขอให้เปลี่ยน
เป็นเนื้อตัวอื่นเถิด เพราะนางขอคลอดบุตรก่อน เมื่อ
คลอดบุตรแล้วได้เวลาอันสมควรแล้วจะขอรับวาระอันนั้น
ตามหน้าที่

พญาเนื้อสาชะไม่ยอมให้นางรับวาระตามหน้าที่

นางเนื้อนั้นก็มาหาพญาเนื้อนิโครธ เล่าความจำเป็น
ของนางในการคลอดบุตรให้ฟัง พญาเนื้อนิโครธบอกให้
นางกลับไปก่อนแต่อาศัยที่พญาเนื้อนิโครธนั้นกับพญา
เนื้อสาชะ เป็นพญาเนื้อที่พระราชให้ภักย์ไว้เป็นพิเศษ

คือมีอภิสิทธิ์ คือ รับสั่งไม่ให้คนฆ่า ไม่ให้ประหาร เพราะ
เป็นเนื้อที่มีลักษณะที่สวยงามมาก

รับอาสาสมัคร

พญาเนื่อนิโครธ เมื่อสั่งให้นางเนื่อกลับไปแล้ว
ตัวเองก็ไปยืนคอยอยู่ เมื่อพ่อครัวออกมาก็จะฆ่าเนื่อ ก็
เห็นพญาเนื่อนิโครธยืนรอคอยอยู่ก็ไม่กล้าฆ่า เพราะ
พระราชชาติพระราชทานอภัยไว้จึงเข้าไปกราบทูลพระ-
ราชาให้ทรงทราบ พระราชาทรงทราบแล้วก็เสด็จมา
พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก ครั้นมาถึงก็ถามพญาเนื่อ
นิโครธว่า ทำไมท่านซึ่งเราได้ให้อภัยแล้วได้มายืนอยู่ใน
สถานที่เช่นนี้

พญาเนื่อนิโครธ ก็เล่าถึงความจำเป็นที่ต้องช่วยชีวิต
แก่แม่เนื่อซึ่งมีกรรมแก่ให้พระราชาทรงทราบ

พระราชาก็ได้ฟังปฏิปทาของพญาเนื่อนิโครธ ที่
เสียสละตนเอง เพื่อช่วยชีวิตของผู้อื่น เช่นนี้ ก็เกิดความ
เลื่อมใส บอกว่า เราให้อภัยแก่ท่านและบรรดาเนื่อ
ทั้งหลายที่ไม่ต้องถูกฆ่าทั้งหมด

บันทึกคุ้มครองหม

พระโพธิสัตว์ก็ถามต่อไปอีกว่า ก็สัตว์ ๔ เท้าอื่น ๆ เล่าที่อยู่ร่วมกัน จะทำอย่างไร พระราชาก็บอกว่า เราก็คงให้อภัยเช่นเดียวกัน

ตกลงเขตหวงห้ามฆ่าสัตว์ เมืองพาราณสี ถูกปิดตายห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ เบียดเบียนสัตว์ตั้งแต่นั้นมาเป็นเขตปลอดภัย ของบรรดาสัตว์ทั้งหลายเรียกมฤคทายวันตั้งแต่นั้นมา

เมื่อพญาเนื้อและเนื้อบริวารได้รับการอภัยไม่ฆ่าจากพระราชา ก็ได้รับการปลดปล่อยให้ออกไปเป็นอิสระเสรี เทียวไปในสถานที่ต่าง ๆ เนื้อบางพวกก็ได้ ไปกินข้าวกล้าในนา ของประชาชนทำให้ประชาชนเจ้าของนาเดือดร้อนไม่พอใจฝูงเนื้อเหล่านั้น ครั้นจะฆ่าก็ฆ่าไม่ได้ เพราะเป็นเนื้อของพระราชา พระราชทานอภัยไว้แล้ว ชาวนา ก็มากราบทูลให้พระราชาทรงทราบ พระราชาก็บอกว่า เนื้อเหล่านั้นทั้งหมดใครจะฆ่าไม่ได้ เพราะพระราชทานอภัยให้ไว้แล้ว

แก้ไขสถานการณ์

พญาเนื่อนิโครธเห็นว่าเหตุการณ์จะลุกลามไปกัน
 มากก็ประชุมบรรดาเนื้อทั้งหลายให้ทราบ และชี้แจงให้
 ทราบว่า ต่อไปนี้พวกเราอย่าได้ไปกินอาหารคือข้าวกล้า
 ของชาวนาขอให้บริโภคอาหารเฉพาะที่มีอยู่ในบริเวณป่า
 ขอบเขตที่พระราชานุญาตให้เท่านั้น คือ ที่ไม่มีเจ้าของ
 เท่านั้น ผุ่งเนื้อบริวารทั้งหลายก็ปฏิบัติตามนั้น ในที่สุด
 พญาเนื้อบริวารทุกตัวก็เป็นอยู่กันด้วยความปกติสุข
 ตลอดมา

สรุปชาดก

แล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าก็ทรงสรุปชาดก ทรงแสดง
 ในครั้งนั้นว่า ชาดกที่ทรงแสดงมานี้พญาเนื่อนิโครธ
 ในครั้งนั้นได้มาเกิดเป็นพระภาคตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระ-
 ราชาในครั้งนั้นได้กลับเป็นพระอานนท์ พญาเนื้อสาขะ
 ในครั้งนั้น ได้มาเกิดเป็นพระเทวทัต แม่เนื้อที่มีครรภ์

ในครั้งนั้น ได้มาเกิดเป็นนางภิกษุณีผู้มารดา ลูกเนื้อได้
มาเกิดเป็นพระกุมารกัศสปะ

ในชาดกเรื่องนี้มีคาถาอยู่ตอนหนึ่งซึ่งเป็นคำกล่าว
ของแม่เนื้อ ซึ่งได้กล่าวแก่ลูกของตนบอกว่า เจ้าจงมีชีวิต
อยู่ในสำนักของพญาเนื้อชื่อว่า นิโครธ การที่ชีวิตอยู่ใน
สำนักของพญาเนื้อสาขานั้น ไม่ประเสริฐเลย การตาย
ในสำนักของพญาเนื้อนิโครธดีกว่าการมีชีวิตอยู่ในสำนัก
ของพญาเนื้อสาขะ นี้เป็นใจความแห่งชาดกซึ่งได้นำมา
เล่าให้ฟังแต่โดยย่อ

รตนะในชาดกน^๕

ท่านผู้ฟังจะเห็นได้ว่า ในชาดกเรื่องนี้มีรตนะหรือ
คติธรรม ที่จะพึงพิจารณาพิจารณามากมายหลายแง่หลายมุม
ด้วยกัน

ประการที่หนึ่ง เป็นการแสดงข้อสำคัญอย่างหนึ่งว่า
เรื่องบารมธรรม ของบุคคล ซึ่งได้กระทำบำเพ็ญมาจน
แก่กล้าเต็มที่แล้วนั้น สามารถที่จะกระตุ้นเตือน สร้าง

แนวโน้ม สร้างความรู้สึกผิดชอบตามความพอใจ
 ในสิ่งต่างๆ ให้บังเกิดขึ้นแก่บุคคลเหล่านั้นได้ เช่นเดียวกับ
 บารมีธรรมของกুমารีผู้เป็นธิดาของเศรษฐีในเมือง
 ราชคฤห์ ทั้งๆ ที่อยู่ในวัยสาว แต่ไม่ปรารถนาที่จะตกแต่ง
 ร่างกาย ไม่ปรารถนาที่จะหาความสนุกสนานเยี่ยงฆราวาส
 ทั้งหลาย มีแต่ปรารถนาที่จะบวชอยู่ฝ่ายเดียว ข้อนี้
 เป็นเรื่องที่ดีให้เห็นว่า แม้ในปัจจุบันนี้จะเห็นได้ว่า
 คนเราทำไมมีความถนัด หรือชำนาญ ที่เขาเรียกว่า
 ถนัดในความถนัดในปัจจุบันนี้ หรือมีแนวโน้ม หรือ
 ทักษะคติไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะเหตุอะไร?

เพราะบารมีที่สร้างสมมาในอดีตชาตินั้นผิดแผก
 แตกต่างกัน คนบางคนศึกษาธรรมในพระพุทธศาสนา
 ได้ดี รวดเร็ว เข้าใจง่าย และจำได้ในเวลาอันรวดเร็ว

แต่คนบางคนได้ศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ได้ใน
 เวลาอันรวดเร็ว บางคนเก่งวิชาทางคำนวณ บางคนเก่ง
 ในทางประวัติศาสตร์ บางคนเก่งในทางภูมิศาสตร์
 เป็นต้น อันความรู้ของคน หรือแนวโน้มของคนนี้
 มีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะอะไร?

เพราะบารมีธรรม

ถ้าเราจะมองกันในแง่ของพระพุทฺธศาสนาแล้ว จะเห็นได้ว่าเป็นคนที่เรียนวิชาทางพระพุทฺธศาสนาแล้ว เข้าใจได้ในเวลาอันรวดเร็ว นั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า ไม่ใช่เขาเรียนเพียงในชาติปัจจุบันชาติเดียวเท่านั้น แต่ เขาได้เคยเรียนมาแล้วในอดีตชาติหลาย ๆ ชาติ กรรมวิบากนั้น ๆ เอง อันเป็นบารมีธรรม สังสมไว้เป็นเหตุ เป็นปัจจัย มาสร้างแนวโน้มสนับสนุนเป็นอุปถัมภ์กกรรมให้เขาเกิดความพอใจที่จะเรียนธรรมในพระพุทฺธศาสนา เมื่อเรียนแล้ว มีความเข้าใจ มีความซาบซึ้ง ในธรรมได้รวดเร็ว

พรสวรรค์ — อุปนิสัย

แม้คนที่เรียนวรรณคดีที่มีหัวทางแต่งกลอน ทางฉันท หรือกาพย์ กลอน โคลง ฉันท ก็เหมือนกัน คือ แสดงว่าแต่ละคนได้มีบารมีธรรม กรรมวิบากมาแล้ว ได้ศึกษาเรื่องกาพย์ กลอน โคลง ฉันท มาแล้วแต่อดีตชาติ

เป็นอย่างดี แคล้วคล่อง ชำนาญมาแล้ว เพราะฉะนั้น
 มาในชาติปัจจุบัน เรียบไม่เท่าไรก็สามารถแต่งได้
 สามารถที่จะบรรยายบทกลอนออกมาในรูปลักษณะต่าง ๆ
 กันได้ นี่ก็เป็นเรื่องของบารมีธรรม หรือ กรรมเก่าหรือ
 วิบากขั้นนี้ อันเป็นส่วนผลของกรรมซึ่งเป็นนิสัยปัจจัย
 อุปนิสัยปัจจัย วิบากปัจจัยทั้งสิ้น

เรื่องของบารมีนี้ เราจะเห็นได้ในสมัยครั้งพุทธกาล
 คนเราพอบารมีมันเต็มแล้ว มักคิดอะไรแปลก ๆ ทั้ง ๆ ที่
 ไม่น่าจะคิด ก็คิดไปได้ ชื่อนี้ฟังเห็นตัวอย่าง พระยสะ
 เป็นต้น

พระยสะท่านเป็นบุตรเศรษฐี มีปราสาทถึง ๓ หลัง
 มีที่อยู่ ๓ ฤดู มีความสุขในกามสุข สะดวก สบาย
 คล้าย ๆ กับพระพุทธเจ้า ตอนเป็นพระราชกุมาร เจ้าชาย
 สิทธัตถกุมาร

และบารมีของท่านเต็มขึ้นมา ท่านกลับมองเห็น
 พวกหญิงที่เป็นบริวารทั้งหลาย ซึ่งเป็นนักขบถ

นักดนตรี นอนหลับอยู่เกลื่อนกลาดนั้น กลายเป็น
ซากศพที่ทิ้งอยู่ในป่าช้าได้

ทำไมท่านจึงมองเห็นเป็นเช่นนั้น

ทั้งนี้ก็เพราะท่านเคยมองเห็นมาแล้วในอดีตชาติ
โดยท่านเล่าเป็นนิทานว่า ในสมัยอดีตชาตินั้น ท่านพระ
ยสะพร้อมด้วยเพื่อนฝูงอีก ๕๐ กว่าคน และมารดาบิดา
ได้ไปเผาศพหญิงอนาถาคนหนึ่ง แล้วก็เรียกร้องให้มาดู
ศพ ซึ่งกำลังขึ้นอืด พองอยู่ มีกลิ่นเหม็นตลบบริเวณนั้น
ท่านเรียกให้มาดู

เพื่อน ๆ พอเผาศพแล้วก็พากันหลีกไป แต่พระยสะ
ท่านอยู่คนเดียวเป็นคนหลังที่สุด เผาศพจนหมดสิ้นไป
ในที่สุดที่สสนานุตตริยอันนี้ก็ได้อุปนิสัยปัจจุบัน คือ
การพิจารณาเห็นภาพซากศพอันนี้เป็นนิสัยปัจจุบันในการ
สร้างบารมีธรรมแก่ท่านพอบารมีท่านเกิดแก่เต็มรอบ
ขึ้นมา ท่านมองคนธรรมดาสามัญซึ่งนอนเป็นปกติ
เหมือนเดิม แต่คนอื่นท่านก็มองเห็นเป็นคนอยู่อย่างนั้น

๘ ๘ บารมีท่านแก่เต็มรอบ

แต่มาคตินี้เป็นคนที่มีบารมีของท่านแก่เต็มรอบ ท่านกลับมองเห็นคนประดุจซากศพที่ทิ้งอยู่ในป่าช้า (เป็นอุคคหนิมิตร) นี้เป็นเครื่องชี้ให้เห็นบารมีธรรม อันหนึ่งซึ่งเป็นเครื่องกระตุ้นเตือนบริพาหะธรรม เครื่องเร่งเร้าจิตใจของบุคคลให้เกิดแนวโน้ม ปรีเยสนา แสวงหาธรรม เครื่องนำออก จึงมีความคิดเห็นไปในลักษณะต่างๆ ด้วยอำนาจบารมีธรรมเหล่านั้น

นางกุลธิดาคอนี้ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นหญิงมีนิสัย มีอุปนิสัยที่จะเป็นพระอรหันต์ได้ เมื่อบารมีแก่กล้าขึ้นแทนที่จะหันไปหาความสนุกสนานรื่นเริงสำราญในกามสัญญา คือ งามแต่ร่างกายแบบกุลสตรีทั่วไปที่รักสวยรักงามเขาจะทำกัน

แต่ท่านไม่พฤติเช่นนั้น

เพราะมาคิดเห็นร่างกายนี้ว่า เป็นของไม่สะอาด ปฏิภูลน่าเกลียด โสโครก สกปรก มีการไหลเข้า ไหลออก อยู่ตลอดเวลา จากช่องทั้งหลายมีปรากฏอยู่ในร่างกาย

ทั้ง ๙ ช่องด้วยกัน ทำให้นางเห็นว่าร่างกายนี้เป็นของ
ไม่สะอาด น่าเกลียด ข้อนี้จะพึงเห็นตัวอย่างในบุคคลอื่น
เช่น พระอุบลวรรณาเทวีเป็นต้น เป็นผู้หญิงซึ่งปรากฏว่า
สวยงามมาก เป็นที่พอใจของบรรดาราชากุมาร เศรษฐี
มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล เป็นอันมาก มีคนมาสู่ขอ
นางเป็นจำนวนมาก เศรษฐีไม่รู้จะตัดสินใจอย่างไร
ก็คิดว่าหาทางผ่อนปรนให้ลูกสาวออกบวช แล้วถามลูกว่า
ลูกจะบวชไหม ?

แทนที่นางจะปฏิเสธ ไม่ยินดีออกบวช กลับรู้สึกว่
กระทำตามคำกล่าวของเศรษฐีผู้เป็นบิดาเหมือนเอาหน้าเย็น
มารดที่ศีรษะ ทำให้ได้รับความเยือกเย็นสบายใจ นาง
ก็บอกว่า นางยินดีจะบวช นี่เป็นเพราะอะไร

เป็นเพราะบารมีธรรมเป็นเครื่องสนับสนุน เป็น
แนวโน้มในการสร้างวิถีชีวิตของบุคคลนั่นเอง

ถ้าจะมองกันในแง่ของพระพุทธศาสนาแล้ว การที่
คนเราดำเนินชีวิตในแง่ต่าง ๆ กัน เพราะความถนัด
เจนจัดหรือความชำนาญไม่เหมือนกัน มีแนวโน้ม

ไม่เหมือนกัน มีความพอใจไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพราะ
 บารมีแต่ละคนที่สร้างมาไม่เหมือนกัน ไม่เท่ากัน เช่น
 คนบางคน มีพรสวรรค์มาตั้งแต่เกิด คือ ทำอะไรได้พิเศษ
 จากบุคคลอื่น ๆ เช่น เด็กบางคนเขียนรูปภาพได้ตั้งแต่
 เล็ก ๆ แต่งเพลงได้แต่เล็ก ๆ เล่นดนตรีได้แต่เล็ก ๆ
 อะไรทำนองนี้ ทั้งนี้เพราะนิสัยบารมีของเขาเป็น
 พื้นฐานแก่กล้าในด้านศิลปะนั้น ๆ ส่งเสริมสนับสนุน
 ให้เขาถนัดในศิลปะนั้น ๆ เป็นนักศิลปิน มีศิลปะในหลัก
 วิชาการนั้น ๆ

ในฐานะพ่อแม่

ที่นี้มาดูในด้านต่อไป ในด้านของพ่อแม่ พ่อแม่ของ
 นางกุลธิดาผู้นี้จะเห็นว่าเป็นพ่อแม่ประเภทที่ไม่พยายาม
 จะเข้าใจลูก พยายามที่จะตามใจตนเองในฐานะเป็นพ่อ
 เป็นแม่ มองสมบัติพัสถานในทางโลกเป็นเครื่องที่พิเศษ
 สูงสุด อันใคร ๆ ไม่สามารถที่จะละได้ เมื่อลูกขอร้องที่จะ
 บวช พ่อแม่กลับพยายามขัดเยียดให้แต่งงานกับชาย
 อย่างเดียว ซึ่งเป็นกรกระทำที่ฝืนความรู้สึกของลูก

เพราะฉะนั้น ในฐานะเป็นพ่อแม่ของบุคคลนั้นเป็น
เรื่องจำเป็น ที่จำเป็นจะต้องใช้จิตวิทยา จะต้องพยายาม
เข้าใจจิตใจลูกของตน บางคนพยายามบังคับให้ลูกเรียน
วิชาที่ตนพอใจ แต่ลูกไม่ถนัดในที่สุดก็เรียนไปไม่ได้
เพราะฉะนั้นการเรียนศิลปวิทยานี้ ท่านจึงให้เรียนไป
ตามนิสัยที่ถนัด คือ ความพอใจของนักเรียน

ที่จริงนักเรียนที่อยู่ในชั้นเรียนนั้น ถ้าหากว่าพยายาม
สังเกตแล้ว จะพบว่าแต่ละคนมีนิสัยปัจจัยถนัดไม่เสมอ
เหมือนกัน อย่างพระภิกษุของเราที่มีจำนวนน้อยเหลือ-
เกินที่จะมีความถนัดในทางคำนวณ

เพราะฉะนั้น วิชาคำนวณของเราจึงมักจะอ่อน
เพราะว่า เพราะเราไม่มีความถนัดแน่วแน่มไป在那个
มาก เพราะแนวโน้มของนักบวชนี้ ส่วนมากจะเน้นหนัก
ไปในด้านนามธรรมซึ่งละเอียดอ่อน รู้ได้ยากเห็นได้ยาก
เช่น ปรัชญา ศาสนา ตรรกวิทยา เหล่านี้ อย่างนี้พวก
พระเราจะเรียนได้ดี แต่ถ้าหากว่าจะให้ไปเรียนทางวิชา
คำนวณ หรือวิทยาศาสตร์แล้วพระเราจะทำไม่ค่อยได้

เป็นเพราะเหตุอะไร ?

ก็เพราะว่าไม่มีความถนัดในด้านเหล่านี้ บารมีธรรมเหล่านี้ไม่ได้สร้างสมมา เพราะฉะนั้นการจะให้การศึกษาแก่กุลบุตร กุลธิดานั้น จะต้องพยายามดูแนวโน้มดูความถนัด อุปนิสัย ของเด็กเสียก่อนว่า ลูกมีความถนัดอย่างไร ในทางไหน ควรจะเป็นอย่างไร จึงจะเรียนได้ดี

แต่โปรดเข้าใจว่า การเป็นวิศวกรที่เลวสุเป็นนายช่างที่ดีไม่ได้ ถึงแม้ว่าระดับหน้าที่จะแตกต่างกัน หรือต่ำกว่ากัน แต่นายช่างที่ดีนั้นสามารถที่จะก้าวหน้าเลยวิศวกรที่เลวไปได้

เพราะฉะนั้นในการศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาการก็ดี หรือจะทำอะไรก็ดี ต้องพยายามเข้าใจผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา คือลูกหรือศิษย์ของตนว่ามีความถนัด มีแนวโน้มไปในทางไหน มีความพอใจอย่างไรแล้วควรจะพยายามคล้อยตามนิสัย อุปนิสัย แนวโน้มของผู้ศึกษา หรือผู้กระทำในสิ่งที่ไม่เหลือวิสัย พอที่จะคล้อยตามได้ ไม่ใช่จะถือดีถือดิ่งเอาแต่ใจของตัวเองอยู่ตลอดเวลา

กรรมเก่า — วิบาก

ในประการต่อไป จะเห็นได้ว่านางกุลธิดาผู้นี้แม้จะ
เห็นคนอื่นเขาตกแต่งร่างกายด้วยอาภรณ์อันสวยงามตาม
วิสัยของกุลสตรีผู้รักสวยรักงาม แต่นางกลับเห็นความ
ไม่งาม น่าเกลียด โสโครกของร่างกายมากขึ้น

อันที่จริง การมองให้เห็นความไม่งามน่าเกลียด
โสโครกของร่างกายนี้ เป็นหลักคำสอนในพระพุทธ-
ศาสนา พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงแสดงไว้ สุภานุปสุส
วิหรนฺตํ อินฺทริเยสุอํสํวตฺตํ ฯลฯ เป็นต้น แปลเป็น
ใจความว่า บุคคลผู้มีปกติเห็นว่างามเป็นผู้ไม่สำรวม
อินทรี เป็นผู้มีความเกียจคร้าน เป็นผู้มีความเพียรเลว
ย่อมเป็นผู้เสื่อมจากศาสนธรรม เหมือนต้นไม้ที่งอก
เกิดขึ้นรับภูเขา มีแต่จะหักโค่นลงไป

การมองให้ซึ่งถึงความจริงของชีวิต จะเห็นได้ว่า
ร่างกายของเราประกอบขึ้นด้วยอาการ ๓๒ ประการ
เป็นรูปธาตุ มีเกสา โลมา นขา ทนฺตา ตโจ ฯลฯ เป็นต้น

มาประชุมรวมกัน เป็นรูปธาตุ เป็นรูปธรรม พร้อมด้วย
อาการ ๓๒ ประการ

ในอาการทั้ง ๓๒ ประการนี้ ไม่ว่าจะพิจารณาโดยสี
โดยสีนฐาน โดยกลิ่น โดยที่เกิดที่อยู่ก็ตาม พิจารณา
แล้วจะเห็นว่า ล้วนแล้วแต่เป็นสภาพไม่งาม น่าเกลียด
ปฏิกูล ทั้งนี้ ร่างกายของบุคคลแต่ละคน ต้องพยายาม
อาบน้ำ ต้องพยายามชำระล้าง ต้องหาเครื่องประเทืองผิว
เช่น หาชองหอมลูบไล้ร่างกายให้สะอาด เป็นต้น การที่มี
การโฆษณาถึงวิธีทำความสะอาดร่างกายให้ผิวพรรณงาม
ก็แสดงว่าเป็นเครื่องยืนยันว่า อภัย โข เมกาโย ร่างกายนี้
ไม่สะอาด หรือมีปกติไม่สะอาด ต้องหมั่นชำระล้าง
หมั่นซักฟอก หมั่นอาบน้ำชำระกายอยู่ตลอดเวลา จึงจะ
พอเป็นอยู่ได้ ถ้าไม่อย่างนั้นแล้วจะมีกลิ่นเหม็นสาบ
เหม็นสาบ เหม็นเปรี้ยว เกิดขึ้น นี้ก็เป็นกรรมฐาน
อันหนึ่งในพระพุทธศาสนาในมหาสติปัฏฐานท่านเรียกว่า
ปฏิกูลบัพพะ คือ หมวตว่าด้วยของปฏิกูลต่าง ๆ ที่ปรากฏ
ในร่างกายนี้ แต่ในมหาสติปัฏฐานท่านแสดงอาการไว้

๓๑ ประการ โดยไม่แสดงถึงมัตถลุงค์ ในกายคตาสติ
ท่านแสดงอาการ ๓๒ ประการ คือ มัตถลุงค์ไขด้วย คือ
มันสมอง

สามร้อยสามสิบ

ธรรมดาสามีที่ดี ชายคนนี้เป็นชายที่ดีจริง ๆ แทนที่
จะถือสิทธิ์อันเป็นกรรมสิทธิ์ของตน ดึงดันเอาแต่
ประโยชน์ส่วนตัว ถือกรรมสิทธิ์ว่าของตน เพราะตน
ได้ซื้อได้แต่งงานเป็นสิทธิ์ของตนแล้ว เสียสินสอด
ทองหมั้น เป็นจำนวนมากแล้ว จะยอมให้ภรรยาไปบวช
นั้นไม่ได้ แต่สามีของนางนั้นเป็นคนมีเหตุผล เมื่อภริยา
มีอหิชาศัยน้อมไปในที่จะบวช ตัวก็พลอยยินดีที่จะสนับสนุน
ส่งเสริมบารมีให้ภริยาได้บวช ถึงแม้ตัวเองจะไม่ได้
บวชก็สนับสนุน ส่งเสริมอนุญาตให้ภริยาบวชได้ เป็น
การแสดงออกซึ่งความเป็นผู้มีอหิชาศัยใจคอกว้างขวาง
พลอยยินดีในการออกบวชของภริยา และได้นำเข้าไป
ให้บวชในสำนักของภิกษุณีสงฆ์ กระทำตัวเหมือนพ่อแม่

ของเจ้านาค คือ ของผู้ที่จะบวชให้การบารุง อุปการะ
 ให้การเฉลิมฉลองกันเป็นการใหญ่ ตามหน้าที่ของสามีที่ดี
 ประการต่อไป การที่นางกุลธิดาผู้นี้ได้บวชทั้ง ๆ ที่
 นางเองก็ไม่ว่าตนตงครรภันั้น ก็เป็นเรื่องที่เป็นไปได้
 และก็เป็นเรื่องที่ควรจะได้รับการอภัยจากผู้ทั้งหลาย

การบริหารหม่อมตองเวนอกติ ๔

แต่การบริหารหม่อมตองเวนอกติของข้าพเจ้าผู้มีบริษัทบริวารมาก
 มีลูกน้องมาก เช่น พระเทวทัตเช่นนี้ การตัดสินความ
 อะไรไปด้วยอำนาจที่ไม่เที่ยงธรรม โดยผลคือการคือขาด
 วิจารณ์ญาณ ขาดสติปัญญา ขาดความไตร่ตรองเหตุผล
 ด้วย ภยคติ โทสาคติ โมหาคติ คือ กลัวเสียชื่อเสียงของ
 ตน พรรคพวกของตนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น พยายาม
 รักษาชื่อเสียงของตนเพียงอย่างเดียว แล้วตัดสินโดยอคติ
 ธรรมลงไปอย่างนี้ เราจะพบว่าแม้แต่ความเสื่อมเสีย
 เป็นอันมาก

การตัดสินใจในลักษณะอย่างนี้ แม้ในปัจจุบันก็ยังมิอยู่ใน
 ในหมู่วงการพระสงฆ์ก็ยังมิอยู่ในหมู่ชาวบ้านก็ยังมิให้
 เห็นอยู่บ้างไม่มากนักน้อย

ในฐานะผู้ปกครองบริหารหมู่คณะนี้ต้องประกอบ
 ด้วยธรรมของผู้ปกครองคือ พรหมวิหารธรรม เมตตา
 ธรรม ขันติธรรม คือความอดทน อดกลั้น ไม่ว่าจะ
 ไม่ใจเบา ไม่หูเบาต้องพิจารณาก่อน จึงพูด จึงคิด จึงตัดสินใจ
 ก่อนที่จะตัดสินใจฉะไรลงไปก็ต้องประกอบด้วย
 สติสัมปชัญญะ ขันติ ความอดทนอดกลั้นไว้เป็นหลัก
 แล้วประกอบด้วย เมตตาความปรารถนาดีต่อผู้น้อย เพื่อ
 ความสุข ความเจริญแก่ผู้อยู่ใต้การปกครอง และบุคคล
 อื่นด้วย

ข้อนี้จะเห็นได้ว่าในคติของไทย ๆ เรานี้มีเสียอยู่อย่าง
 หนึ่ง จะเป็นพระหรือฆราวาสก็ตาม คือ ถ้าเป็นพระ
 สมมุติว่าไปต้องอธิกรณ์เข้า จะจริงหรือไม่จริงก็ตาม
 เพื่อนก็เหมาลงความเห็นเอาว่าผิด เพื่อน ๆ ก็เชื่อไปแล้ว
 ๕๐ เปอร์เซนต์

เมื่อว่ากันตามหลักการแล้วมันผิดหลักนิติธรรม
หลักทางนิติธรรมนั้นท่านถือว่า เมื่อจับกุมจำเลยหรือ
ผู้ทำผิดมาลงโทษก็ตาม หรือจะตัดสินฟ้องร้องลงโทษใคร
ก็ตาม ครั้งแรกผู้พิพากษาจะต้องสันนิษฐานว่า จำเลย
เป็นผู้บริสุทธิ์ คือ ต้องสันนิษฐานว่า จำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์
เสียก่อน ไม่ใช่สันนิษฐานว่าเป็นผู้ไม่บริสุทธิ์เสียก่อน

ถ้าหากว่าไปเกิดสันนิษฐานอย่างนั้นแล้ว ใจมัน
เอียงได้ แต่ถ้าเราสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ เราก็ยืน
อยู่ในหลักของความบริสุทธิ์ คือ ต้องใช้วิจารณญาณ เมื่อ
ใคร ๆ พยายามจะหาหลักฐานต่าง ๆ มาชี้ให้เห็นว่า เขา
บริสุทธิ์จริง ๆ มีหลักฐานที่จะเชื่อได้ก็ตัดสินลงไป ถ้าเชื่อ
ไม่ได้ ก็ไม่ตัดสิน หรือว่าตัดสินให้ยกฟ้องไปให้ประโยชน์
แก่จำเลยไป

การพิจารณาตัดสินคดีนี้ รู้สึกว่า ท่านพระอุบาลี
เถระนี้ ท่านมีความชำนาญ แล้วตัดสินได้ถูกต้องเป็น
ธรรมเป็นวินัยทั้งนั้น

การที่พระเทวทัต ตัดสินให้นางภิกษุณีสึก โดยที่ไม่ได้ใคร่ครวญ พินิจพิจารณาขาดเมตตากรุณา ขาดขันติธรรม ขาดความเอ็นดู ต่อบุคคลผู้เป็นจำเลยในคดีนี้ชื่อว่า เป็นผู้ปกครองขาดหลักธรรม ขาดความยุติธรรม เป็นผู้ปกครองที่ดีไม่ได้ เพราะขาดหลักธรรม และหลักยุติธรรม.

ธรรม — ความเป็นธรรม

ด้วยเหตุฉะนั้น การบริหารหมู่คณะตั้งแต่ศิษย์บริวารหรือบุตรธิดา ตลอดถึงประชาชน ผู้อยู่ภายใต้การปกครองของตนเป็นต้น บุคคลผู้ปกครองจะต้องมีธรรมเป็นเครื่องปกครองของตนปกครองหมู่คณะ คือ หิริ โอตตัปปะธรรม เป็นเครื่องปกครองโลก มีขันติ มีเมตตา มีความเอ็นดู แสดงว่ามีความปรารถนาดีต่อบุคคลอื่นไม่ใช่ว่า ใครจะมาโจทก์อย่างไรก็เชื่อตามไป ใครมาแสดงเหตุผลพอที่จะเชื่อได้ว่าความผิดอย่างนี้ เราไม่พิจารณาก่อนแล้วก็เชื่อแล้วตัดสินไปโดยอคติ ไม่สอบสวนเหตุผลเสียก่อน

จะเห็นได้ว่า บางคนก็เชื่อไปตามข่าวหนังสือพิมพ์ หนังสือพิมพ์เขานำข่าวลงอย่างไร ก็เชื่อตามอย่างนั้น ไม่ได้พิจารณาเหตุผลว่ามันจะเป็นไปได้ไหม ที่เขาว่าอย่างนี้ เราก็มักเชื่อตามเขาเสียแล้วอย่างนี้ ข่าวหนังสือพิมพ์นั้น เพียงเชื่อฟังหูไว้หูเท่านั้นเอง เพราะว่าข่าวบางข่าวไม่ใช่ข่าวกรอง พอที่จะเชื่อได้ บางข่าวขนาดข่าวกรองที่กรองเองก็ยังเชื่อไม่ได้ด้วยซ้ำไป

เพราะฉะนั้น เรื่องต่าง ๆ พอที่จะเชื่อได้ต้องเป็น ประจักษ์พยานที่มีเหตุผล มีหลักฐานยืนยันได้แน่นอน แล้วจึงควรเชื่อตัวอย่าง อย่างนางภิกษุณีผู้เป็นต้นเหตุในเรื่องนี้ ก็มีทองมาก่อนแล้ว แท้จริงก็พิจารณาได้ง่ายนิดเดียว ด้วยเหตุผล แต่แทนที่จะพิจารณา พระเทวทัต กลัวเสื่อมเสียตัวเอง และความเสื่อมเสียหมู่คณะของตน จะเกิดขึ้น ก็ตัดสินใจให้สึกไปเสียเลย เพราะขาดดุลยพินิจ

แม้ในสังคมหมู่พระสงฆ์เราก็มีอยู่บ้างเหมือนกัน อดมาเคยได้ทราบว่า พระผู้ใหญ่รูปหนึ่ง ภายในวัดนั้น ท่านเป็นพระเปรียญสูงรูปหนึ่ง ถูกเพื่อนโจทก์อาบตี

โทษอย่างแรงเสียด้วย เพราะท่านมีปฏิปทาเคร่งใน
ระเบียบ ขนบธรรมเนียมของหมู่มา ก ๆ อยู่ในการ
ปกครอง หรือในการสอนหนังสือ ระเบียบการปกครอง
ภายในวัดข้อวัตรปฏิบัติต่าง ๆ มากอยู่ ผลคือถูกเพื่อน
เกลียดแล้วเกลียดใจท้อท่านด้วยอาบัติโทษอย่างแรง
เสียด้วย

ท่านสมภารเจ้าวัดก็หุบเอาไม่ได้พิจารณาตามเหตุผล
เรียกท่านมาแล้วบอกท่านว่า ขอให้ท่านออกไปจากวัดเสีย
ก่อน

พระที่ถูกใจท้อเป็นจำเลย ท่านก็น้อยใจ แทนที่
สมภารจะสอบถามเสียก่อนว่ามันเรื่องอะไรกัน เหตุผล
อะไรที่ทำให้ท่านออกไปจากวัด แทนที่ท่านจะอยู่ต่อไป ท่าน
ก็เลยลาสิกขาสิกไปเสียเลย

นี่เพราะการขาดดุลยพินิจของสมภารหุบเอาไม่ได้
พิจารณาเสียก่อน เรื่องนี้แสดงว่า เราไปทำลายคนดี ๆ
เสียคนหนึ่ง โดยที่ไม่ได้ประโยชน์อะไรขึ้นมา (บางที
สมภารท่านอาจย่อหย่อนในข้อวัตรปฏิบัติก็ได้จึงกำจัดคน
ดี ๆ เสียก่อนกลัวเขาจะรู้ความเลวของตน)

ด้วยเหตุนี้การที่ผู้ใหญ่ผู้บริหารหม่อมคณะ เมื่อมีเรื่อง
เกิดขึ้นต้องใช้สติปัญญา วิจาร์ณญาณให้จงหนัก ถ้า
มีฉะนั้นแล้ว ก็อาจเกิดความผิดพลาดขึ้นมาอีกใครจะรู้

กรณีคำตอบของนางภิกษุณีนี้ จะเห็นว่าเป็นเรื่อง
สำคัญอย่างยิ่ง และก็น่าจะยึดถือเป็นแบบฉบับที่ดี คือ
ถือว่า นางบวชเพื่ออุทิศพระรัตนตรัย บวชอุทิศต่อพระ
พุทธเจ้า ไม่ใช่บวชอุทิศต่อพระเทวทัต ไม่ได้บวชอุทิศ
คณะบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ความคิดเห็นอย่างนี้ควรถือเป็น
แนวดำเนินชีวิตได้เป็นแบบฉบับที่ดีได้

มีบุคคลบางคนไม่พอใจผู้ใหญ่ หรือไม่พอใจในบุคคล
บางคนในสังคมของสงฆ์ ถึงกับตัดสินใจลาสิกขาไปเลย
อย่างนี้ก็มี ความจริงการตัดสินใจอย่างนั้น เป็นการตัดสิน
ใจที่ผิดพลาดมาก ไม่ชอบด้วยเหตุผล ถ้าเรามาคิดเสียว่า
เราไม่ได้บวชอุทิศพระเถระผู้ใหญ่องค์ใดองค์หนึ่ง ไม่ได้
บวชอุทิศท่านเจ้าคุณองค์นั้นองค์นี้ ไม่ได้บวชอุทิศสมเด็จพระ
องค์นั้นองค์นี้ เราบวชอุทิศพระรัตนตรัย トラบใดพระ
รัตนตรัยยังไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อเรา トラบนั้นเราถือว่า

เราไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อพระรัตนตรัย เรื่องพระรัตนตรัย
จะเป็นพิษเป็นภัยกับคน ย่อมเป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น
ตลอดชีวิตของเราก็เชื่อได้ว่า จะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อพระ-
รัตนตรัย

งานเพื่องาน — เพื่อพระรัตนตรัย

ในการทำงานก็เหมือนกัน ถ้าเราคิดถึงพระรัตน-
ตรัยแล้วสบายมาก เราจะทำงานเพื่อพระศาสนา จะ
เทศนาจะสั่งสอน จะอบรมกุลบุตรกุลธิดา ประชาชน
ทำงานตามหน้าที่ แม้จะไม่มีใครเขายกย่อง ไม่มีใคร
เขาให้ยศ ให้ตำแหน่งก็จงทำงานไปเถอะสิ่งใดเป็น
ธรรมเป็นวินัย เป็นประโยชน์สุขแก่สังคมก็จงทำไป
แต่บางคนก็อาจเสียใจน้อยใจก็ได้ ถ้าหากว่าเราคิดอีกที่
หนึ่งว่า เราไม่ได้ทำงานเพื่อลาภ เพื่อยศเพื่อความ
สรรเสริญใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ได้ทำงานเพื่อทำรูปนั้นรูปนี้
หรือเพื่อกณะกลุ่มบุคคลกลุ่มนี้กลุ่มนั้น แต่เราทำงาน
เพื่อพระรัตนตรัยเท่านั้น เราก็ทำงานได้ตลอดไป โดย

ไม่มีอะไรเป็นอุปสรรคติดขัดเลย ถ้าเรามองอยู่ที่จุด
พระรัตนตรัย เพื่อพระรัตนตรัย เป็นธรรมาธิปไตย

แต่ถ้ามองถึงบุคคลใดบุคคลหนึ่งแล้ว จะทำให้เรา
เกิดความท้อถอยขึ้นมาได้ว่า แหม เราทำดีไม่ได้ดี ผู้ใหญ่
ท่านไม่เห็นยกย่อง ไม่ให้เกียรติ ไม่สนับสนุน อะไรต่อมิ
อะไร ก็จะคิดไปต่าง ๆ นานา ทำให้เกิดทุกข์ใจขึ้นได้
เพราะไปสำคัญผิดเข้าใจ ปรารถนาสิ่งใดไม่สมหวังก็เป็นทุกข์
เกิดขึ้นได้

แต่ถ้าเราทำงานเพื่อพระรัตนตรัยแล้วสบายใจมาก
เพราะฉะนั้นในการที่จะดำรงชีวิตอยู่ในเพศของฆราวาส
ก็ดี อยู่ในเพศของสมณะก็ดี เมื่อมาเกี่ยวกับพระพุทธ
ศาสนาแล้วให้ถือว่า เราบวชอุทิศเพื่อพระรัตนตรัย การ
บวชก็ดี การปฏิบัติธรรมก็ดี เราทำเพื่อพระรัตนตรัย
เท่านั้น ไม่ได้ทำเพื่อใคร ไม่ได้ทำเพื่อคณะกลุ่มบุคคล
หนึ่ง หรือผู้ใดผู้หนึ่งเลย ถ้าเราคิดได้แบบนี้แล้ว ทำให้
เราสบายใจมากไม่ต้องหวังอะไรลม ๆ แล้ง ๆ ถึงเรื่องไร้
สาระ โดยเฉพาะเรื่องยศเรื่องศักดิ์ อะไรทำนองนี้ ซึ่งเป็น
โลกามิส

คุณค่าของสมณะ – กัลลคุณ

เมื่อวันที่ ๘ พ.ย. ๑๘ ท่านนายกรัฐมนตรีสัญญา
 ธรรมศักดิ์ ท่านได้มาพูดที่สภาการศึกษาามหามกุฏราช-
 วิทยาลัย (ประชุมเจ้าคณะอำเภอ) ท่านได้พูดดีมาก
 มีอยู่ประโยคหนึ่ง ท่านบอกว่า ขอให้พระคุณเจ้ารักษา
 ความเป็นพระของพระคุณเจ้าไว้ให้ดี ด้วยการมั่นคง
 ด้วยศีล ด้วยวินัยแล้ว ชาวบ้านประชาชนเขาจะยกย่อง
 นับถือท่านยิ่งกว่าท่านเป็นอะไร และมีอะไร ยิ่งกว่าท่าน
 มียศศักดิ์ ยิ่งกว่าท่านเป็นพระราชาคณะ ชั้นสามัญ
 ชั้นราช ชั้นเทพ ชั้นกรรม ชั้นหิรัญบัฏ ชั้นสมเด็จอะไร
 ก็แล้วแต่ แต่ขอให้ท่านมั่นคง ตั้งอยู่ในศีล และวินัย
 เท่านั้นก็พอแล้ว

นี่เป็นเครื่องชี้ให้เห็นว่า การที่เราทำตัวให้มั่นคงอยู่
 ในสิกขาบท และวินัยนี้ ชื่อว่าเราได้ชื่อตรงต่อพระ-
 รัตนตรัย เมื่อเราชื่อตรงต่อพระรัตนตรัย พระรัตนตรัย
 ก็ไม่เป็นพิษเป็นภัยอะไรแก่เราให้ความสุขกายสบายใจ

แก่เราได้ เราก็อำนาจความดีไปได้ตลอดชีวิตโดยไม่มีอุปสรรคขัดข้องแต่ประการใด

ที่นี้เรามามองดูการทำงาน ของพระพุทธเจ้าบ้าง พระพุทธเจ้าทั้ง ๆ ที่พระองค์ทรงทราบเรื่อง คือ เรื่องทุกเรื่องพระองค์ก็ทรงทราบล่วงหน้าแล้วว่ามันจะเป็นอะไร แต่วิธีทำงานนั้นมีอีกวิธีหนึ่ง

เพื่อประโยชน์ – เกื้อกูล – สงบสุข

วิธีทำงานจะต้องมีแบบแผน จะต้องมีระบบ มีสักขีพยานยืนยัน มีกรรมการวินิจฉัยพิจารณาอย่าคิดเกิดขึ้นอย่างนี้ คือ คิดเกี่ยวกับภิกษุณีในคดีนี้ แทนที่จะให้พระตัดสินฝ่ายเดียว กลับให้พระเป็นประธาน เอาภรรยาสาวที่ยิ่งใหญ่ที่สุด คือ พระราชา อนาคตปิณฑิกเศรษฐี จุลกอนาถปิณฑิกเศรษฐี และนางวิสาขา มหาอุบาสิกา มาร่วมเป็นคณะกรรมการพิจารณาคดีตัดสินคดี เมื่อคดีอะไรเกี่ยวกับผู้หญิงโดยเฉพาะ ก็ให้ผู้หญิงพิจารณาไปเพื่อความเป็นธรรมในเพศภาวะเดียวกันนี้เป็นแบบฟอร์ม

การทำงานของพระพุทธเจ้า ทั้ง ๆ ที่พระพุทธเจ้าทรงรู้อยู่แล้วว่านางภิกษุณีนี้บริสุทธิ์ ถ้าหากว่าไม่ทำงานในรูปแบบหมู่คณะ เป็นคณะกรรมการตัดสินวินิจฉัยโดยความเป็นธรรม มันก็อาจจะเกิดปัญหาขึ้นมาได้ว่า เสี่ยงธรรม เสี่ยงครหานินทามีขึ้นภายหลังว่าตัดสินโดยพลการ ไม่มีใครรับรู้สันนิษฐานเอาเอง เป็นต้น

คณะกรรมการ

พระพุทธเจ้าจึงวางแบบแผนการทำงานไว้ให้ ก็เวลาทำงานถ้าเกี่ยวข้องกับสังคมคนส่วนมาก ก็ต้องมีคนมากเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างเรื่องนี้มันเกี่ยวข้องกับคนเป็นอันมาก ก็ต้องเอาคนหลายฝ่ายมาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะคือ ๓ ฝ่าย ทั้งฝ่ายพระ ฝ่ายอุบาสก ฝ่ายอุบาสิกมาร่วมกันพิจารณาตัดสินแล้วตัดสินลงไป ท่านพระอุบาสิเป็นผู้ตัดสินก็เป็นตามที่ทรงทราบพระญาณอยู่แล้ว ก็ทรงอนุโมทนา สาธุการ

นี่เป็นเรื่องของผู้ใหญ่ เมื่อผู้น้อยทำงานแล้ว ถ้าหากว่าทำดีเราก็ควรสนับสนุนยกย่องให้เกียรติ ให้กำลังใจ ตามควรแก่กรณี ไม่ใช่ที่ผู้น้อยทำดีแล้วก็เฉย ทำไม่ดีก็เฉยอย่างนี้ก็ไม่เป็นเรื่องดีของผู้ใหญ่เหมือนกัน

บุญบารมีอุปถัมภ์

คนมีบุญอย่างพระกุมารกัสสปะนี่ เป็นเด็กที่มีบุญ ได้กระทำไว้แล้วแต่ชาติปางก่อน (บุพเพกตปุญญตา) ถ้าหากว่าท่านจะเกิดในขณะที่ยังไม่ได้บวช ท่านก็จะ เป็นเพียงลูกเศรษฐีเท่านั้นเอง แต่ว่าอาศัยที่เป็นปัจฉิม-ภวีกสัตว์ คือ สัตว์ที่มีภพสุดท้าย แล้วก็มีบุญบารมีมา มาก เมื่อได้มาเกิดในสำนักภิกษุณี ก็ปรากฏว่าได้เป็นราชบุตร บุญธรรมของพระเจ้าปเสนทิโกศล ได้รับการบริหารเลี้ยงดูแบบราชกุมารพระองค์หนึ่งที่เดียว

ต่อจากนั้นมา ท่านก็ได้ออกบวช การออกบวชของ ท่านเป็นการกระตุ้นเตือนของบารมีธรรมนั่นเอง คนเรา ฟังเรื่องราวคร่าว ๆ ในชีวิตประวัติของตัวเอง ถ้าหากว่า

จะออกบวชก็มีเยอะแยะ คนที่จะบวชแต่ทำไมเขาไม่บวช เพราะบารมีธรรมของเขาไม่มีมาก พอจะให้เกิดการ กระตุ้นเตือนให้เขาน้อมใจที่จะบวชเป็นต้น

แต่พระกুমารกัสสปะ ท่านมีบารมีธรรมมาก ที่ สนับสนุนกระตุ้นเตือนท่าน ทำให้ท่านได้ออกบวช และ ก็ได้เป็นพระอรหันต์ในชาตินั้น

ส่วนนางภิกษุณีผู้เป็นมารดานั้น ว่าที่จริงในชาตินี้ พระอรรคณาจารย์ท่านก็เล่าไว้ครม ๆ ไปเหมือนกัน คือ ว่า อุปนิสัยแห่งพระอรหันต์มาตักเตือนมาก แต่พอเอา เข้าจริง ๆ นางภิกษุณีผู้เป็นมารดานี้ สำเร็จพระอรหันต์ ที่หลังลูกชายเสียอีก นี่แสดงว่าเป็นบารมีธรรมในขั้นที่ จะให้บวชเท่านั้นเอง ส่วนบารมีเป็นพระอรหันต์นั้นยังไม่เต็มทีแน่นอน ท่านจะต้องสำเร็จก่อนพระกুমารกัสสปะ เสียอีก

เพราะความรักและความอาลัยในลูกนางได้เที่ยวตาม หา ลูก พิณย์รำพันร้องเรียกหาลูกอยู่ ไม่มีโอกาสที่จะ บำเพ็ญสมณธรรมได้ พระกুমารกัสสปะก็ยังไม่มีการอะไร

ที่จะแก้ไขแม่ของตัวให้เกิดความสำนึกในภาวะของตนได้
พอทราบว่าลูกถูกพรากไปนี้ นางไม่มีกะจิตกะใจที่จะ
นำเพ็ญสมณธรรมเลย มีแต่อาลัยคิดถึงร้องให้คิดถึงลูก
อยู่เท่านั้น วันหนึ่งเมื่อได้พบกับพระกุมารกัสสปะเข้า
นางก็เรียกลูกให้พระกุมารกัสสปะหยุด

หาอุบายไฟดับไฟ

พระกุมารกัสสปะขณะนั้นท่านได้เป็นพระอรหันต์
แล้ว ท่านจะมีอุบายวิธีที่จะทำอย่างไร ที่คนเรากำลัง
ใช้ราโศกมาก ก็ต้องหาอุบายวิธีแก้ไขให้สว่างโศก อุบาย
วิธีนี้ต้องเอาธรรมตรงกันข้าม อาจจะช่วยโยให้โกรธมากขึ้น
เพื่อตัดตัณหาอาลัยให้เด็ดขาดลง

ตัวอย่าง

มีคนเขาเล่าว่า ท่านเจ้าคุณ พระศาสนโสภณ จตุต-
สลุโต (แจ่ม) มหาเถระ อดีตเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม
มีคุณหญิงท่านหนึ่ง สามิ คือ เจ้าคุณตายไป เพราะความ

รักอาลัยได้โศกเศร้าร้องไห้มาสามวันสามคืนแล้ว ใครจะ
 ปลอบบออย่างไรก็ไม่หยุดร้องไห้ไม่ฟังเลย พอไปถึงท่าน
 เจ้าคุณสาสนโสภณเข้าท่านบอกคุณหญิงว่า เออเลย
 คุณหญิง เออเลย ร้องไห้ให้เต็มทีเลย เพราะเจ้าคุณเป็น
 ของเรา คนอื่นจะมาร้องเขาจะมาร้องให้กับเราได้อย่างไร
 ท่านเจ้าคุณก็ตายครั้งเดียว เราก็ร้องไห้ครั้งเดียว ร้องไห้
 เสียเต็มที ให้สมกับความรักความอาลัยของเรา ท่านพูด
 คุยให้ร้องไห้เสียใหญ่เลย พอท่านยุเข้า คุณหญิงก็กลับ
 ความรู้สึกตัวขึ้นว่า เออ ก็เป็นจริงอย่างนั้น ในที่สุดก็หาย
 ร้องไห้ไปได้

อีกรายหนึ่ง ท่านเจ้าคุณ พระอุบาลีคุณูปมาจารย์
 วัดบรมนิวาส มีหม่อมเจ้าพระองค์หนึ่งเป็นผู้หญิง ลูกชาย
 ถูกรถชนตายหรือเป็นอะไรตายก็ไม่ทราบ แต่ก็ตาย
 นั้นแหละ มาร้องไห้เสียใจเป็นวรรคเป็นเวร ไม่มีสติตั้ง
 อะไรเลย ท่านเจ้าคุณอุบาลีแทนที่ท่านจะปลอบโยนท่าน
 กลับดูเอาเลย ท่านบอกว่า มาตัดจริตร้องไห้ให้ได้ ลูก
 ตายก็ควรจะดีใจ ทุกข์จะได้ลดน้อยลง กลับคนอื่นเขา

ไม่รู้หรืออย่างไร มาแกลังทำตัดจรีตร้องให้อยู่ได้ ท่าน
เลขดูว่าเอาอย่างมากมาย

หม่อมเจ้าพระองค์นั้น ท่านโกรธเอา มาก ๆ ที่เดียว
ก็เลยด่าท่านเจ้าคุณเอาบ้าง บอกว่าเลิกนับถือกันที่ เลิก
นับถือกันได้แล้ว ไม่นับถือกันอีกต่อไป

พอว่าด่าท่านเจ้าคุณแล้ว ก็เลยหายโกรธ เลยกลับ
ไปบ้าน พอกลับไปถึงบ้านแล้ว ก็สำนึกขึ้นได้ อ้อ
นี่ท่านเจ้าคุณท่านสอนเราโดยปริยาย แต่ออกจะรุนแรง
พอรุ่งเช้าก็เอาดอกไม้รูปเทียนแพ ไปขอขมาโทษท่าน
เจ้าคุณอุบาสี แล้วบอกว่าที่ได้ล่วงล้ำก้ำเกินไปเมื่อวานนี้
ขอท่านเจ้าคุณจงยกโทษให้ด้วย ดิฉันสำนึกโทษขึ้นได้
ด้วยประมาทพลาดพลั้ง ทั้งกายกรรม วาจกรรม มโนกรรม
ขอท่านเจ้าคุณจงเมตตา ยกโทษให้ด้วย

ท่านเจ้าคุณอุบาสีท่านก็บอกว่า ท่านก็ขอโทษด้วย
เหมือนกัน อุบายวิธีนี้ก็เท่ากับเอาไฟดับไฟ คือ คนที่มี
ความเศร้าโศกมากจนเกินไป จะหาวิธีแก้ไข ก็ต้องเปลี่ยน
อุบาย จะเอาอารมณ์อื่นมาแก้ไข ซึ่งถึงแม้ว่า จะเป็น

กิเลสเหมือนกัน แต่ก็อาจแก้ไขไปได้บ้าง ตัวอย่าง
พระเวสสันดรกล่าวตัดพ้อพระนางมัทรี ซึ่งกลับจากป่า
หาผลไม้แล้ว ไม่เห็นสองกุมาร พระนางมีความรักอาลัย
ในสองกุมาร คือ กัณหา ชาลี ที่ชูชกขอไปเป็นตัวอย่าง
เอาไฟดับไฟเหมือนกัน

ท่านพระกุมารกัสสปะก็เหมือนกัน ท่านบอกกับ
นางภิกษุณีผู้เป็นมารดาว่า อะไรวะ ภิกษุณีแก่ คนนี้ บวช
มาทีนานแล้วยังตัดรักหักสวาทอาลัยในลูกไม่ได้อีก
หรือ? จะบวชไปทำไม? เสียเวลาเปล่า ๆ

ฟังดูแล้วก็เสียบ นางภิกษุณีก็น้อยใจในลูกชายของ
เราเนี่ย ทำไมมาปริพาต ด้วยถ้อยคำหยาบคายถึงเพียงนี้
กระต้างกระเดื่องเหลือเกิน เราหรือคิดถึงลูกเพียงใจจะ
ขาด ร้องให้อาลัยหามาตั้ง ๒๐ กว่าปีแล้ว เมื่อมาเห็นแม่
เข้าแทนที่จะพูดจาให้แม่ชื่นใจสักคำก็ไม่ได้ มารุกราน
ด้วยถ้อยคำแข็งกระด้างอย่างไม่มีเยื่อใยกับแม่เลย

นางเลยตัดใจอาลัยรักในลูกเสียได้ เลยในขณะนั้น
แล้วกลับไป บำเพ็ญเพียรจนได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์

ด้วยนำอภิชาต และโทมนัสด้วยอรหัตตมรรคญาณ
นี้เป็นอุบายวิธีของพระเถระ ได้กระทำมาแล้วแต่อดีตกาล

อุบายวิธีทำงานอย่างนี้ บางอย่างก็ต้องใช้วิธีเอา
หนามยอก หนามบ่ง บางทีก็ต้องเปลี่ยนเป็นความสนใจ
จากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่ง เพื่อเปลี่ยนอารมณ์เดิมที่
หมกมุ่นอยู่ในอกุศลวิตกทั้ง ๓ นั้นตลอดเวลา ได้ผ่อน
คลายความเศร้าโศก ทุกข์ โทมนัส ให้เบาบางลงไปบ้าง
อย่างเรื่องนี้เป็นต้น

ทรงอุปการะ

ที่นี้ มาถึงเรื่องของพระพุทฺธเจ้าบ้าง พระพุทฺธเจ้า
ทรงแสดงว่า พระองค์ได้ให้อุปการะแก่แม่ลูกทั้งคู่นี้ มา
แต่ในชาติปางก่อน แล้วจึงได้ทรงเล่าถึงชาตกนี้ให้ภิกษุ
ทั้งหลายฟัง

ในชาตกนี้ ท่านจะเห็นได้ถึงหลายสิ่งหลายอย่าง
ว่าโดยเฉพะาะ คือ พระเทวทัต กับพระพุทฺธเจ้ามีเกิด
ร่วมกันกับพระพุทฺธเจ้า มี ๑๕๐ ชาติ มีพระพุทฺธเจ้าเกิด

ร่วมกับพระเทวทัตเพียง ๕๘ ชาติ เท่านั้นเอง ไม่ได้มากมายตามที่เขาเล่า ๆ กันมา บางคนบอกว่าเกิดร่วมกันทุกชาติใน ๑๕๐ ชาติ ไม่ทุกชาติเสมอไป มีอยู่เพียง ๕๘ ชาติเท่านั้น

เรื่องในชาติก็มี ๑๕๐ เรื่องมีเกิดร่วมกัน ๕๘ ชาติ ในแต่ละชาติ ๆ ส่วนมากก็มีศกัต์ศรีใกล้เคียงกัน

อย่างในชาตินี้ พระพุทธเจ้าเกิดเป็นพญาเนื้อโพธิสัตว์ ชื่อ นิโครธ มีรูปร่างสวยงามมาก พระเทวทัตก็เป็นพญาเนื้อชื่อ สาขะ ก็มีรูปร่างสวยงามเหมือนกัน นี่ก็เป็นเรื่องที่แปลกอยู่

ทั้งนี้ โดยท่านอธิบายแก่ไว้ว่า การทำผิดของพระเทวทัตในชาติต่าง ๆ ซึ่งได้รุกรานพระพุทธเจ้าในเรื่องต่าง ๆ นี้เพราะเป็นการทำผิดเฉพาะบุคคล และกุศลความดีต่าง ๆ ก็ได้ทำไว้เหมือนกัน ไม่ใช่ไม่ได้กระทำไว้ ด้วยเหตุนี้ พระเทวทัตจึงได้มีบุญบารมีเกิดบางชาติก็สูงกว่าพระโพธิสัตว์ก็มี บางชาติก็เท่าเทียมกัน บางชาติก็ต่ำกว่านี้แล้วแต่ผลกรรมในชาตินั้น ๆ

เสียสละตนเพื่อส่วนรวม

ในตอนต่อไปนี้จะเห็นถึงความมีน้ำใจของพญา
เนอ นิโครธโพธิสัตว์ ซึ่งได้ให้ชีวิตเสียสละชีวิตของตัวเอง
ช่วยเหลือสัตว์อื่น บุคคลอื่น โดยเฉพาะที่เป็นบริษัท
บริวาร ในการทำงานเพื่อส่วนรวมนี้ บางทีบุคคลผู้ฉลาด
ก็ต้องยอมสละตนเองเพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น เท่าที่เราจะ
ช่วยได้

เช่นมีเรื่องบางเรื่องมีความเห็นขัดแย้งกัน โจมตีกัน
ด่าว่ากัน เพื่อเอาชนะกัน ด้วยทิฏฐิมานะ ถ้าหากมีคน
ฉลาดสละให้ถูกด่าเสียสักคนหนึ่งก็พอแล้ว ในที่สุดก็ตัด
เรื่องราวให้สงบลงได้ อย่างเรื่องพญาเนอ นิโครธ
ก็เหมือนกัน คือ ท่านยอมเสียสละชีวิตของท่าน เพื่อช่วย
ชีวิตของนางเนื้อที่มีท้องมีลูกในท้องถึงสองชีวิต

เพราะว่า เขามาแม่เนื้อแล้วลูกเนื้อในท้องก็ต้องตาย
ด้วย เพราะเหตุนี้ ท่านจึงยอมเสียสละชีวิตของท่าน
แทนแม่เนื้อนั้น

ส่วนพระราชานี้ก็เป็นบุคคลที่มีเหตุผล ลักษณะ
ของคนมีเหตุผล คือ ได้อะไรเป็นแนวคิดสักอย่างหนึ่งแล้ว
ทำให้ใจคล้อยตามเห็นธรรมะขึ้นมาแจ่มแจ้งขึ้นมาใน
ธรรมะ

อย่างพระเทวทัต เนื้อสาขะเห็นการกระทำดี ของ
พระโพธิสัตว์ คือ พญาเนื้อนิโครธอภัยชีวิต ก็เลยพลอย
ได้รับอภัยแก่เนื้อและนกทั้งสิ้นในบริเวณบ้านนั้น ไม่ใช่
ทั่วไปทั่วทั้งประเทศ

ในบ้านนี้ท่านจะเห็นว่า มันไม่ใช่เป็นเรื่องเหลวไหล
แม้ในปัจจุบันนี้เขาก็เรียกว่า สารนาถหรือในสมัยพระ-
พุทธเจ้าเขาเรียกว่า อสีปตนมฤกทายวัน ปัจจุบันเขาก็
ยังอภัยแก่สัตว์อยู่ สัตว์ทั้งหลาย มีกวาง เก้ง กระจ่าง
เนื้อทราย เป็นต้น สารพัดเป็นจำนวนสิบ ๆ ชนิด อยู่
ในนั้น ไม่มีใครทำอันตรายอะไรเลย แม้แต่นกสัตว์เล็ก ๆ
ก็เหมือนกัน นี่แสดงว่า วัฒนธรรมอันนี้เขารักษามาได้
เป็นพัน ๆ ปี หรือพันปีมาแล้ว ปัจจุบันเขาก็ยังรักษากัน
อยู่ได้ ให้ชื่อว่าเป็นป่าให้อภัยแก่เนื้อ ปัจจุบันเรียกว่า
สารนาถ

⁴๕
 คนเรามามองถึงการผู้เป็นหัวหน้าหมู่ เช่น พญา
 ๕๕
 เนื้อสาชะนัพอ่มอะไรพอจะรับผิดชอบเกิดขึ้น แต่ไม่
 ขอมรับผิดชอบ ไม่พยายามรู้ผ่อนหนักให้เป็นเบา หรือ
 ๕๖
 ผ่อนสั้น ผ่อนยาว ในที่สุดก็บดภาระเหล่านั้นไม่ยอม
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 รับผิดชอบ อย่างนั้นก็เป็นผู้ใหญ่ทอดไม่ได้

๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐
 ๑๐๑
 ๑๐๒
 ๑๐๓
 ๑๐๔
 ๑๐๕
 ๑๐๖
 ๑๐๗
 ๑๐๘
 ๑๐๙
 ๑๑๐
 ๑๑๑
 ๑๑๒
 ๑๑๓
 ๑๑๔
 ๑๑๕
 ๑๑๖
 ๑๑๗
 ๑๑๘
 ๑๑๙
 ๑๒๐
 ๑๒๑
 ๑๒๒
 ๑๒๓
 ๑๒๔
 ๑๒๕
 ๑๒๖
 ๑๒๗
 ๑๒๘
 ๑๒๙
 ๑๓๐
 ๑๓๑
 ๑๓๒
 ๑๓๓
 ๑๓๔
 ๑๓๕
 ๑๓๖
 ๑๓๗
 ๑๓๘
 ๑๓๙
 ๑๔๐
 ๑๔๑
 ๑๔๒
 ๑๔๓
 ๑๔๔
 ๑๔๕
 ๑๔๖
 ๑๔๗
 ๑๔๘
 ๑๔๙
 ๑๕๐
 ๑๕๑
 ๑๕๒
 ๑๕๓
 ๑๕๔
 ๑๕๕
 ๑๕๖
 ๑๕๗
 ๑๕๘
 ๑๕๙
 ๑๖๐
 ๑๖๑
 ๑๖๒
 ๑๖๓
 ๑๖๔
 ๑๖๕
 ๑๖๖
 ๑๖๗
 ๑๖๘
 ๑๖๙
 ๑๗๐
 ๑๗๑
 ๑๗๒
 ๑๗๓
 ๑๗๔
 ๑๗๕
 ๑๗๖
 ๑๗๗
 ๑๗๘
 ๑๗๙
 ๑๘๐
 ๑๘๑
 ๑๘๒
 ๑๘๓
 ๑๘๔
 ๑๘๕
 ๑๘๖
 ๑๘๗
 ๑๘๘
 ๑๘๙
 ๑๙๐
 ๑๙๑
 ๑๙๒
 ๑๙๓
 ๑๙๔
 ๑๙๕
 ๑๙๖
 ๑๙๗
 ๑๙๘
 ๑๙๙
 ๒๐๐
 ๒๐๑
 ๒๐๒
 ๒๐๓
 ๒๐๔
 ๒๐๕
 ๒๐๖
 ๒๐๗
 ๒๐๘
 ๒๐๙
 ๒๑๐
 ๒๑๑
 ๒๑๒
 ๒๑๓
 ๒๑๔
 ๒๑๕
 ๒๑๖
 ๒๑๗
 ๒๑๘
 ๒๑๙
 ๒๒๐
 ๒๒๑
 ๒๒๒
 ๒๒๓
 ๒๒๔
 ๒๒๕
 ๒๒๖
 ๒๒๗
 ๒๒๘
 ๒๒๙
 ๒๓๐
 ๒๓๑
 ๒๓๒
 ๒๓๓
 ๒๓๔
 ๒๓๕
 ๒๓๖
 ๒๓๗
 ๒๓๘
 ๒๓๙
 ๒๔๐
 ๒๔๑
 ๒๔๒
 ๒๔๓
 ๒๔๔
 ๒๔๕
 ๒๔๖
 ๒๔๗
 ๒๔๘
 ๒๔๙
 ๒๕๐
 ๒๕๑
 ๒๕๒
 ๒๕๓
 ๒๕๔
 ๒๕๕
 ๒๕๖
 ๒๕๗
 ๒๕๘
 ๒๕๙
 ๒๖๐
 ๒๖๑
 ๒๖๒
 ๒๖๓
 ๒๖๔
 ๒๖๕
 ๒๖๖
 ๒๖๗
 ๒๖๘
 ๒๖๙
 ๒๗๐
 ๒๗๑
 ๒๗๒
 ๒๗๓
 ๒๗๔
 ๒๗๕
 ๒๗๖
 ๒๗๗
 ๒๗๘
 ๒๗๙
 ๒๘๐
 ๒๘๑
 ๒๘๒
 ๒๘๓
 ๒๘๔
 ๒๘๕
 ๒๘๖
 ๒๘๗
 ๒๘๘
 ๒๘๙
 ๒๙๐
 ๒๙๑
 ๒๙๒
 ๒๙๓
 ๒๙๔
 ๒๙๕
 ๒๙๖
 ๒๙๗
 ๒๙๘
 ๒๙๙
 ๓๐๐
 ๓๐๑
 ๓๐๒
 ๓๐๓
 ๓๐๔
 ๓๐๕
 ๓๐๖
 ๓๐๗
 ๓๐๘
 ๓๐๙
 ๓๑๐
 ๓๑๑
 ๓๑๒
 ๓๑๓
 ๓๑๔
 ๓๑๕
 ๓๑๖
 ๓๑๗
 ๓๑๘
 ๓๑๙
 ๓๒๐
 ๓๒๑
 ๓๒๒
 ๓๒๓
 ๓๒๔
 ๓๒๕
 ๓๒๖
 ๓๒๗
 ๓๒๘
 ๓๒๙
 ๓๓๐
 ๓๓๑
 ๓๓๒
 ๓๓๓
 ๓๓๔
 ๓๓๕
 ๓๓๖
 ๓๓๗
 ๓๓๘
 ๓๓๙
 ๓๔๐
 ๓๔๑
 ๓๔๒
 ๓๔๓
 ๓๔๔
 ๓๔๕
 ๓๔๖
 ๓๔๗
 ๓๔๘
 ๓๔๙
 ๓๕๐
 ๓๕๑
 ๓๕๒
 ๓๕๓
 ๓๕๔
 ๓๕๕
 ๓๕๖
 ๓๕๗
 ๓๕๘
 ๓๕๙
 ๓๖๐
 ๓๖๑
 ๓๖๒
 ๓๖๓
 ๓๖๔
 ๓๖๕
 ๓๖๖
 ๓๖๗
 ๓๖๘
 ๓๖๙
 ๓๗๐
 ๓๗๑
 ๓๗๒
 ๓๗๓
 ๓๗๔
 ๓๗๕
 ๓๗๖
 ๓๗๗
 ๓๗๘
 ๓๗๙
 ๓๘๐
 ๓๘๑
 ๓๘๒
 ๓๘๓
 ๓๘๔
 ๓๘๕
 ๓๘๖
 ๓๘๗
 ๓๘๘
 ๓๘๙
 ๓๙๐
 ๓๙๑
 ๓๙๒
 ๓๙๓
 ๓๙๔
 ๓๙๕
 ๓๙๖
 ๓๙๗
 ๓๙๘
 ๓๙๙
 ๔๐๐
 ๔๐๑
 ๔๐๒
 ๔๐๓
 ๔๐๔
 ๔๐๕
 ๔๐๖
 ๔๐๗
 ๔๐๘
 ๔๐๙
 ๔๑๐
 ๔๑๑
 ๔๑๒
 ๔๑๓
 ๔๑๔
 ๔๑๕
 ๔๑๖
 ๔๑๗
 ๔๑๘
 ๔๑๙
 ๔๒๐
 ๔๒๑
 ๔๒๒
 ๔๒๓
 ๔๒๔
 ๔๒๕
 ๔๒๖
 ๔๒๗
 ๔๒๘
 ๔๒๙
 ๔๓๐
 ๔๓๑
 ๔๓๒
 ๔๓๓
 ๔๓๔
 ๔๓๕
 ๔๓๖
 ๔๓๗
 ๔๓๘
 ๔๓๙
 ๔๔๐
 ๔๔๑
 ๔๔๒
 ๔๔๓
 ๔๔๔
 ๔๔๕
 ๔๔๖
 ๔๔๗
 ๔๔๘
 ๔๔๙
 ๔๕๐
 ๔๕๑
 ๔๕๒
 ๔๕๓
 ๔๕๔
 ๔๕๕
 ๔๕๖
 ๔๕๗
 ๔๕๘
 ๔๕๙
 ๔๖๐
 ๔๖๑
 ๔๖๒
 ๔๖๓
 ๔๖๔
 ๔๖๕
 ๔๖๖
 ๔๖๗
 ๔๖๘
 ๔๖๙
 ๔๗๐
 ๔๗๑
 ๔๗๒
 ๔๗๓
 ๔๗๔
 ๔๗๕
 ๔๗๖
 ๔๗๗
 ๔๗๘
 ๔๗๙
 ๔๘๐
 ๔๘๑
 ๔๘๒
 ๔๘๓
 ๔๘๔
 ๔๘๕
 ๔๘๖
 ๔๘๗
 ๔๘๘
 ๔๘๙
 ๔๙๐
 ๔๙๑
 ๔๙๒
 ๔๙๓
 ๔๙๔
 ๔๙๕
 ๔๙๖
 ๔๙๗
 ๔๙๘
 ๔๙๙
 ๕๐๐

ร้อนร่ายหาทอง

ต่อไปเราจะพบถึงสุภาษิตถือว่าสำคัญ รัชกาลที่ ๕
 ท่านเคยรับสั่งบอกว่ ชาตกนี้เหมือนกับร้อนร่ายหาทอง
 คือว่า ร่ายมีเยอะแยะ ทองมีเพียงเล็กน้อย

แต่ที่จริง ทองถึงแม้จะมีน้อยหรือมากก็ตาม แต่เราจะคิดเอาคือจะคิดให้วิจิตรพิสดารอย่างไร เราก็คิดได้ เพราะตัวเรื่องของบุคคล คำพูดของบุคคล การกระทำของบุคคลในท้องเรื่องนี้ มันก็ให้คติธรรมเราได้ คติสอนใจแก่เราได้ ถ้าเรารู้จักคิด รู้จักเอามาใช้ ปัญหาจึงมีอยู่ว่า เราจะเอาทองมาก หรือทองน้อยเท่านั้นเอง ถึงแม้ว่าจะเป็นการร่อนทรายหาทองก็จริง ทองอาจจะมากก็ได้ ถ้าหากว่าบุคคลเข้าใจคิด หรือพยายามคิดให้ถูกต้อง นี่เป็นความรู้สึกรที่บริสุทธิ์

ใจของแม่เนื้อ ซึ่งสั่งสอนลูกของตนว่า เจ้าจงมีชีวิตอยู่ในพญาเนื้อของพญาเนื้อนิโครธเถิด การมีชีวิตอยู่ในสำนักของพญาเนื้อชื่อว่า สาขา นี้ไม่ประเสริฐเลย การตายในสำนักของพญาเนื้อนิโครธดีกว่ามีชีวิตอยู่ในสำนักพญาเนื้อสาขา

นี่เป็นการแสดงว่า ถ้าหากว่าผู้ใหญ่มีการเสียสละ มีเมตตาธรรม มีขันติธรรม มีความเอ็นดูสงสารช่วยเหลือ

บุคคลอื่น ซึ่งเป็นบริษัทบริวารของตน บริษัทบริวารย่อม
 ได้รับความอ่อนใจ สบายใจ ถึงแม้ว่าตัวเราจะต้องตายไป
 เพราะเสียสละชีวิตหัวหน้าหมู่ หัวหน้าคณะของตัวก็ยินดี
 ที่จะทำ

ถ้าหากว่าการอยู่ด้วยเจ้านายที่ไม่มีหลักเกณฑ์อะไร
 ไม่มีความยุติธรรม ขาดขันติ ขาดเมตตา ขาดความเอ็นดู
 ขาดหลักเหตุผล ขาดวิจารณ์ญาณ มันก็เหมือนกับตาย
 ทั้งเป็นที่ว่าตายทั้งเป็นที่อยู่ในสำนักของคนเช่นนั้น (ขาด
 สติปัญญา) เหมือนกับตายทั้งเป็นที่ เพราะฉะนั้น แม่เนื้อ
 จึงกล่าวว่า การตายอยู่ในสำนักของพญาเหนือนิโครธ
 ดีกว่าการมีชีวิตอยู่ในสำนักของพญาเหนือชื่อว่า สาชะ
 เพราะว่าในฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นการตายที่มีเหตุมีผล สมมุติ
 ว่าจะมีการตายลงอีกฝ่ายหนึ่งถึงแม้ว่ามีชีวิตเป็นอยู่อย่าง
 สะดุ้งหวาดระแวง ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของตนเอง
 คิดถึงอันตรายที่จะเกิดกับตนเองอยู่ตลอดเวลา ก็หาความ
 สุขสบายไม่ได้

การรวมชาติ—บุพเพสันนิวาส

ในชาดกเรื่องนี้ เป็นเรื่องซึ่งให้เห็นถึงการรวมชาติ
 ที่แท้จริงการรวมชาตินี้ ก็ให้คติอย่างหนึ่งเหมือนกันว่า
 คนเราบางคน บางทีพอเห็นหน้ากันเท่านั้นก็ชอบใจบ้าง
 ไม่ชอบใจบ้าง ขึ้นมาทันทีทั้งที่ยังไม่เคยพูดอะไรกันเลย
 ไม่ได้หมายถึงว่ารูปสวย หรือไม่สวย ไม่อยู่ที่ว่า สวยหรือ
 ไม่สวย หรือรูปร่างหน้าตาเป็นอย่างไรก็ตาม บางทีพอ
 เห็นกันเข้าขณะนั้น ก็เกิดชอบใจแล้ว บางทีก็ไม่ชอบใจ
 ก็มี อย่างนี้พระพุทธศาสนาถือกันว่ามันเป็นบุพเพสัน-
 นิवास บุพเพสันนิวาสนี้ มิได้หมายถึงเฉพาะชายหนุ่มกับ
 หญิงสาวเสมอไป หมายถึงการเคยอยู่รวมกันมาแต่ชาติ
 ปางก่อน อาจเป็นญาติมิตรสหายพี่น้องกันมา อาจเคย
 ช่วยเหลือ อุปการะกันมา อาจเคยเกิดเป็นพ่อเป็นแม่
 เป็นบุตรธิดาร่วมกันมา อาจเคยเป็นสามีภรรยา
 เคยเกี่ยวข้องกันมาก่อน ในชาติก่อน ๆ ก็ได้ หรือใน
 ชาติที่ใกล้ ๆ นี้ก็ได้ อันความรักได้สืบต่อเนื่องกันมา

แต่ชาตินั้น ๆ มากระตุ้นเตือน ทำให้เราเกิดความรัก
ความพอใจในบุคคลบางคนที่เคยอยู่ร่วมกันมา

บุคคลบางคนอาจเคยเป็นศัตรูกันมาก่อน ได้เคย
ทำลายรากฐานจองเวรกันมาแต่ชาติปางก่อนก็ได้ แต่พอ
พบเห็นหน้ากันเข้าในปัจจุบันก็เกิดความไม่พอใจ ไม่พอ
ใจกันขึ้นได้ นี่เป็นการที่เคยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่ชาติปาง
ก่อน เป็นหลักสำคัญว่า อยู่ร่วมกันในฐานะอะไร ถ้าเคยอยู่
ร่วมกันในฐานะเป็นมิตร เมื่อพบกันเข้าแล้ว ก็ให้เกิด
ความพอใจ รักใคร่ยินดีในการที่จะเสวนา สนทนากัน

ถ้าเคยอยู่ร่วมกันมาในฐานะเป็นศัตรู เวลาพบเห็น
กัน จะเกิดความรู้สึกไม่ชอบมากบ้างน้อยบ้าง ทั้งนี้ไม่เกี่ยว
กับรูปร่างหน้าตาอะไรของเขา เป็นแต่เพียงพบเห็นกัน
เฉย ๆ เท่านั้นเอง ความรู้ไม่ชอบหน้าจะเกิดขึ้นทันที ใน
เรื่องนี้ ถ้ามีการสังเกตจะพบว่า ความรู้เหล่านั้นเคยเกิดขึ้น
แก่ตนมามากต่อมากแล้ว

ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ?

นี่แหละ “บุพเพสันนิวาส” ละ จะพบว่า บุพเพ-
 สันนิวาส ที่เรามาใช้กันนั้น ตอนที่ท่านยกมากล่าว เป็น
 เรื่องของชายหนุ่มหญิงสาว เกิดความรักกัน เพียงเพราะ
 เห็นหน้า หรือได้ยินชื่อเท่านั้น คนจึงมาพูดกันไปใน
 ทำนองเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ โดยความเป็นจริงแล้ว

บุพเพสันนิวาสนั้น อาจะหมายถึงการอยู่ร่วมกันมา
 ในฐานะอะไรก็ได้ เป็นสามี ภรรยา เพื่อน พ่อ แม่ มิตร
 ศัตรู นาย ลูกน้อง เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านั้น มีความ
 เกี่ยวข้องกันในอดีตชาติเป็นส่วน สนับสนุนให้ออกมาใน
 รูปต่าง ๆ

อีกประการหนึ่ง คือ การทำตนเป็นมิตร หรือเป็น
 ศัตรูกันในปัจจุบัน เมื่อพบหน้ากันความรู้สึกก็จะเกิดขึ้น
 ตามควรแก่การเกี่ยวข้องกันว่า เกี่ยวข้องกันในฐานะ
 อะไร ?

ในเรื่องชาดกนั้น ท่านจะสรุปเรื่องบุคคลในชาติ
 นั้น ๆ ว่า ในสมัยพุทธกาลใครมาเกิดเป็นใคร ทุกเรื่องไป

ถูกการสรุปหรือรวมชาตินั้น เป็นผลงานของพระ-
อรรถกถาจารย์ แต่ต้องไม่ลืมว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องศึกษา
เล่าเรียนกันมา โดยมุขปาฐก คือ ถ่ายทอดจากปากสู่ปาก
จนกว่าจะรจนาออกมาเป็นเล่ม

เคยมีคนพูดกันว่า ทำไมพระเทวทัต ทั้ง ๆ ที่ทำบาป
มากในชาติต่าง ๆ แต่กลับเกิดร่วมกับพระพุทธเจ้า
ทุกครั้ง ๆ และฐานะก็ใกล้เคียงกัน มีบางชาติเป็นใหญ่กว่า
พระพุทธเจ้าเสียอีก

ข้อนี้ เป็นเพราะคนพูด อ่านชาดกเฉพาะมหาชาติ
หรือพระเจ้าสิบชาติ แต่ตามชาดก ๕๔๗ เรื่องนั้น พระ-
เทวทัตเกิดร่วมกับพระโพธิสัตว์เพียง ๕๘ เรื่องเท่านั้น
ความผิดของพระเทวทัตเป็นความผิดส่วนบุคคล ในด้าน
ความดีกับคนอื่น ท่านก็ทำมากเหมือนกัน อย่าลืมว่าสมัย
นั้น ๆ พระพุทธเจ้าเป็นเพียงพระโพธิสัตว์เท่านั้น บาป
คงไม่มากเหมือนทำโลहितูปบาทแน่

ที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ พระสาวกรูปสำคัญๆ
นั้น มักปรากฏว่าเกิดร่วมและใกล้ชิดกับพระโพธิสัตว์

ในชาตินั้น ๆ มากเป็นพิเศษ เช่น พระสารีบุตร พระ-
โมคคัลลานะ พระอานนท์ พระอนุรุทธะ พระราहुล
พระอุบลวรรณาเถรี เป็นต้น

ท่านเหล่านั้น ได้สร้างบารมีตามพระโพธิสัตว์มาใน
ภพชาติต่าง ๆ จนบารมีแก่กล้าพอที่จะเป็นพระพุทธสาวก
ได้ เพียงแต่ได้ฟังธรรมไม่มากนัก

“เปรียบเทียบอะไร?”

เปรียบเทียบคนที่ไปไหนมาไหนกันบ่อย ๆ ถึงแม้
ว่าบางคนจะไม่ค่อยฉลาด และให้ความสนใจอะไรมากนัก
ก็ตาม แต่เมื่ออีกคนหนึ่งพูดกระตุ้นขึ้น เขาก็อาจจะนึกได้
เหมือนคนที่ศึกษาเล่าเรียนมาในเรื่อง และระดับที่ไม่
ห่างกันมากนัก ย่อมสามารถพูดกันรู้เรื่องได้เร็วกว่า คนที่
มีพื้นฐานแตกต่างกัน.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แพร่การช่าง ถนนเฟื่องนคร กรุงเทพมหานคร
นายอำพัน ฉายางกูร ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา ๒๕๒๓